

กายย่เรื่องพระไชยสุริยา

และ

สุภาศิตสอนสัตว์

ของ

สุนทรภู่

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายเชื้อม เอ็มกมล

ณ เมรุวัดท่ามะปราง จังหวัดพิษณุโลก

วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๑๖

๙๙๕. ๙๑๑
๙๗๙๘๗
๘. ๑๗

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาจังหวัดชลบุรี

กาพย์เรื่องพระไชยสุริยา

และ

สุภาษิตสอนสตรี

ของ

สุนทรภู่

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายเชื้อม เอี่ยมกล

ณ เมรุวัดท่ามะปราง จังหวัดพิษณุโลก

วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๑๖

ภาพเรื่องพระไชยสุริยา

ของ

สุนทรภู่

เลขหมู่หนังสือ ๘๕๕.๕๐๒

พิมพ์ครั้งแรก

พ.ศ. ๒๔๘๕

ในงานสถาปนากิจศพ อุบาสิกา จร ณ นคร

พิมพ์ครั้งที่๔๕๓ ๕๐๐ เล่ม พ.ศ. ๒๕๐๖

ในงานสถาปนากิจศพ นายเชอิม เอมกมล

สุภาวดีตอนสตรี

ของ

สุนทรภู่

เลขหมู่หนังสือ ๓๗๕.๕

พิมพ์ครั้งแรก

พ.ศ. ๒๔๖๖

สมเด็จพระยาคำวรวงษาภาพ โปรดให้พิมพ์ประทาน

ผู้มารคนวังสรวงวงศ์

พิมพ์ครั้งที่๕๕๓๒ ๕๐๐ เล่ม พ.ศ. ๒๕๐๖

ในงานสถาปนากิจศพ นายเชอิม เอมกมล

๘๘๗

๙๖

เลขที่๑๑

เลขหมู่

895.9111

๗๙๘๗

๒.๑๔

เลขที่เก็บ

๖๖๖ ๐๐๖๖๔ ๙๖

d 49245 ๗๗๐

คำนำ

ในงานฉาบปกิฉพ นายเชื่อม เอมกมล ณ เมรุวัดท่ามะปราง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก กำหนดวันที่ ๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๖ นายสาย ตันทรรัตน์
ผู้เป็นบุตรเขย ได้มาติดต่อกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์
หนังสือ ภาพยนตร์เรื่องพระไชยสุริยา และสุภาวดีตอนสตรี ของ สุนทรภู่ เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์
ในงานนี้ กรมศิลปากรยินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์

ภาพยนตร์เรื่องพระไชยสุริยานี้ สุนทรภู่แต่งในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ เข้าใจ
ว่าจะแต่งสำหรับเป็นแบบสอนอ่านคำเทียบให้ศิษย์ของท่านเล่าเรียนศึกษา ครั้นต่อมาใน
รัชกาลที่ ๕ เมื่อพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งหนังสือมูลบทบรรพกิจ
สำหรับใช้เป็นแบบเรียนหนังสือไทยในโรงเรียนหลวง คงเห็นว่า ภาพยนตร์เรื่องพระไชยสุริยานี้
เป็นบทกวีนิพนธ์ที่ไพเราะ ทั้งอ่านเข้าใจง่ายและเป็นคติ จึงนำมาบรรจุไว้ในมูลบทบรรพกิจ
เป็นตอน ๆ ตั้งแต่ แม่ ก กา ไปจนจบ เกย ผู้ที่เคยใช้หนังสือมูลบทบรรพกิจเป็นแบบเรียน
มักจำคำภาพเรื่องนี้สนใจอยู่โดยมาก

ส่วนเรื่องสุภาวดีตอนสตรีนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรจา-
นุภาพทรงอธิบายไว้ว่า สุนทรภู่เห็นจะแต่งเมื่อราวระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๘๐-๒๓๘๓ พิศเราะห์
ตามสำนวน ดูเหมือนหนังสือเรื่องนี้สุนทรภู่จะแต่งขาย เป็นสุภาวดีสำหรับสตรีสามัญทั่วไป
ความไม่บ่งว่าแต่งให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ ดังเรื่องอื่นบางเรื่อง เช่น เพลงยาวถวายโอวาท
และสวัสดิรักษา ต้นฉบับเดิมที่หอพระสมุดฯ ได้มาเรียกว่า สุภาวดีไทย เป็นคำสมมติ
ของผู้อื่น ดูเหมือนผู้สมมติจะไม่รู้ว่าเป็นกลอนของสุนทรภู่ด้วยซ้ำไป ถ้อยคำในต้นฉบับ
ก็วิปลาสดลาคเคลื่อน ต้องซ่อมแซมในหอพระสมุดฯ หลายแห่ง แต่นับว่าแต่งดีน่าอ่าน

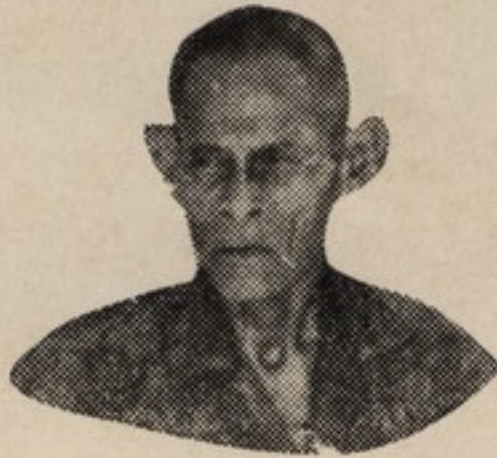
การที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรจา นุภาพ ทรงอธิบายไว้เช่นนี้ ก็โดยที่ได้ทรง
พิจารณาสำนวนกลอนและโวหารในสุภาวดีเรื่องนี้ประกอบกัน

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีทักษิณานุประทาน ซึ่งเจ้าภาพได้จัดบำเพ็ญ
อุทิศแก่ นายเช่อม เอ็มกมล และได้ให้พิมพ์หนังสือเล่มนี้แจกจ่ายเป็นกุศลสาธารณประโยชน์
ขออำนาจกุศลทั้งปวงนี้จงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ นายเช่อม เอ็มกมล ผู้วาทชนม์ ประสพ
แต่อภิสุขุมบุญผลตามควรแก่กตัตถิยในสุคติสัมปรายภพ สมถัมในปณิธานของเจ้าภาพ
ทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๓๐ มีนาคม ๒๕๑๖

นายเช่อม เออมกมล

ชาตะ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๔๓๕

มรณะ วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๕

เมื่ออายุได้ ๘๑ ปี

สืบ-ห้ำสืบห้า

ปีกาล

เป็นพ่อ ลูก กัณนาน

ยิ่งแล้ว

คู่ประหนึ่ง วันวาน

พึงลวง ไปแฮ

ยังบ่อ้อมมาแคล้ว

กลาคร้างแสนไกล

สิ้นพ่อ ลูกแทบม้วย

ตามไป

มันช่างห่อเหี่ยวใจ

สุดหล้า

น้ำตาลูกหลังไหล

นองเนตร

โปรคมาเป็นพ่อข้า

ชาติหน้าอีกเทอญ

ธิดา นางวิบุษ นายสาย ตัณฑรัตน์

บุตร นายฉาย นางชวนชม เออมกมล

ธิดา นางน้อม นายทองคำ มณีวัลย์

สารบาญ

	หน้า
ค่านำของกรมศิลปากร	(๓)
ภาพ ^{๔๕} เรื่องพระไชยสุริยา	๑
สุภาษิตสอนสตรี	๑๑
เที่ยววัดวันอุโบสถ	๒๗
คำกลอนเบ็ดเตล็ด	๓๕

ภาพย่เรื่องพระไชยสุริยา

ขานี้ ๑๑

๑	สระสุระจะขอไหว้	พระศรีไตรสระระณา
	พ่อแม่แลครุบา	เทวะคาในราศี
๑	ข้าเจ้าเอา ก ข	เข้ามาต่อ ก กา มี
	แก้ไขในเท่านั้น	ศิมคือยาตรีชา
๑	จะร่ำคำต่อไป	พอล่อใจกุมารา
	ธระณมีราชา	เจ้าภาราสาวะถิ
๑	ชื่อพระไชยสุริยา	มีสุคามะเหสี
	ชื่อว่าสุมาลี	อยู่บุรีไม่มีภัย
๑	ข้าเฝ้าเหล่าเสนา	มีกิริยาอะฉาศรัย
	พ่อคำมาแต่ไกล	ได้อาศัยในภารา
๑	ไพร่ฟ้าประชาชี	ชาวบุรีก็ปรีดา
	ทำไร่เขาไถนา	ได้ข้าวปลาแลเสาลี
๑	อยู่มาหม่อมข้าเฝ้า	ก็หาเยวะนารี
	ที่หน้าตาคีติ	ทำมะโหรีที่เคหา
๑	คำเข้าเฝ้าสี่ซอ	เข้าแต่หอล่อกามา
	หาได้ให้ภริยา	โลภพาให้บ้าใจ
๑	ไม่จำคำพระเจ้า	เหไปเข้าภาษาไสย
	ถือศิมขำไทย	ฉ้อแต่ไพร่ใส่ชื่อคา
๑	กะตีมมีคู่	คือไก่หมเจ้าสุภา
	ใครเอาข้าวปลามา	ให้สุภาดีกว่าดี
๑	ที่แพ้แก่ชนะ	ไม่ถือพระประเวณี
	๕๖๘๗๘๙ ขฉอกก็ได้ดี	ไล่คำศิมอาญา

๑ ที่ซื่อถือพระเจ้า	ว่าโง่งเง่าเท่าปูปลา
ผู้เฒ่าเหล่าเมธา	ว่าไม้บัวตาระยา
๑ ภิกษุสะมะณะ	เล่ากัณะพระธรรม
กาถว่าลำน้า	ไปเร็วว่าท่าเจโก
๑ ไม่จำคำผู้ใหญ่	ศิระะไม้ใจโงโศ
ที่คมีอะไซ	ข้าขอโมทนาไป
๑ ภาราสาเวถี	ใครไม่มีปราณีใคร
กุก้อถือแต่ใจ	ที่ใครโคใส่เอาพอ
๑ ผู้ที่มีฝีมือ	ทำกุก้อไม่ซื่อขอ
ไล่กว่าผ้าที่คอ	อะไรล่อก็เอาไป
๑ ข้าเฒ่าเหล่าเสนา	มิได้ว่าหมู่ข้าไท
ถือน้ำร่ำเข้าไป	แก่น้ำใจไม่น้ำพา
๑ หาได้ใครหาเอา	ไพร่ฟ้าเศรำเปล่าอุรา
ผู้ที่มีอาญา	ไล่คัก่าไม่ปราณี
๑ ผีป่ามากกระทำ	มะระณะกรรมชาวบุรี
น้ำป่าเข้าธานี	ก็ไม่มีที่อาศัย
๑ ข้าเฒ่าเหล่าเสนา	หนีไปหาภาราไกล
ชีบาล่าลไป	ไม่มีใครในธานี
ฉะบัง ๑๖	
๑ พระไชยสุริยาภูมิ	พาพระมะเทสี
มาที่ในลำสำภา	
๑ ข้าวปลาหาไปไม่เบา	นาจี่ที่เขาว์
ก็เอาไปในภครา	
๑ เฒ่าแก่ชาวแม่แจ่มมา	เสหนีเสนา
ก็มาในลำสำภา	

๑ คีม้าล่อช่อใบใส่เสา ตำเภาก็ใช้ใบไป	วายุพยุเพลลา
๑ เกศรามาในน้ำไหล ที่ในมหาวารี	คำเข้าเปล่าใจ
๑ พระสุธาอาศัยไม่มี อยู่ที่พระแกตแลศุ	ราชานารี
๑ ปลากะโหล้โลมาราหุ มีอยู่ในน้ำคล่าไป	เหราปลาทุ
๑ ราชาวัวเหว่หฤทัย มาในทะเลเอกา	วายุพากลาไกล
๑ แลไปไม่ปะพระสุธา โพล้เพล้เวลารাত্রี	เปล่าใจนัยนา
๑ ราชาวัวแก่เสนี วารีน้เท่าไคนา	ไครรู้กะคี
๑ ข้าเฝ้าเล่าแก่ราชา วารีน้ไซร์ใหญ่โต	ว่าพระมหา
๑ ไหลมาแต่ในคอโค มะโหพาล้าน้ำไหล	แผ่ไปใหญ่โต
๑ บาพิมิได้แก้ไข ผู้ใหญ่ผู้เฒ่าเล่ามา	ข้าพเจ้าเข้าใจ
๑ ว่ามีพระยาสกุณา กายาเท่าเขาศีรี	ใหญ่โตมะโหพา
๑ ชื่อว่าพระยาสำภาที่ วารีน้โตเท่าโค	ไครรู้กะคี
๑ โยโสโผผาธาไป จะใกล้โพล้เพล้เวลา	พอพระสุริยใส

๑ แลไปไม่ปะพะสุธา ชีวกก็จะประไลย	ย่อท้อรอร่า
๑ พอปลามาในน้ำไหล อาศัยที่ศิระชะปลา	สกุนาธาไป
๑ ฉะแงแลไปไกลตา ว่าขอชะมาอะภย	จำของ้อปลา
๑ วารี่ที่เราจะไป ข้าไหว้วจะขอมรคา	ใกล้หรือว่าไกล
๑ ปลาว่าข้าเจ้าเยาพะภา อาศัยอยู่ต่อธรณี	มิได้ไปมา
๑ สกุนาอาลัยชีวี สู่ที่ภูผาอาศัย	ลาปลาจรัส
๑ ข้าเฝ้าเล่าแก่ภูวไนย ฤทัยว่าเหว่เอกา	พระเจ้าเข้าใจ
๑ จำไปในทะเลเวรา ภคตรากี่เหเซไป	พยุใหญ่มา
๑ สมอกี้เกาเสาใบ น้ำไหลเข้าลำสำภา	ทะเลปรุไป
๑ ฝืนน้ำซ้ำไต่ใบเสา สำภาระย้าคว่าไป	เจ้ากรรมซ้ำเอา
๑ ราชากว่ามืออรไท ต่อไว้ไม่ไกลกายา	เอาผ้าสะใบ
๑ เถ้าแก่ชาวแม่เสนา จระเข้เหราคร่าไป	น้ำเข้าหุตา
๑ ราชานารีรำไร จำไปพอปะพะสุธา	มีกรรมจำใจ
๑ มีไม้ไทรใหญ่ใบหนา เวลาพอกำรำไร	เข้าไปไสยา

- ๑ กลางไพรไถ่ขันบรรเลง   ฟังเสียงเพียงเพลง
ขอแจ้งจำเรื่องเวียงวัง
- ๑ ยุงทองร้องกะโคงโห่งคัง   เพียงผ้องกลองระฆัง
แควต้งซังสะคานขานเสียง
- ๑ กะลึงกะตางนางนวนอนเรื่อง   พระยาตอกลอยเคียง
แฉ่นเอียงอีโก้งโห่งเทง
- ๑ ก้อนทองเสียงร้องป่องเป็ง   เพลนฟังวังเวง
อีเก้งเว้งร้องตองเชิง
- ๑ ฟุงละมั่งฝังกินกินเพลิง   กางแข็งแรงเว้ง
ยีนเบ็งบึงหน้าตาโหลง
- ๑ บ่าสูงยุงย่างซ่างโหลง   อึงคะนึ่งฝิ่งโหลง
โยงกันเล่นหน้าลำไป

ยานี ๑๑

- ๑ ชันกตกทุกซ้ายาก   แสนลำบากจากเวียงไซ
มันเผือกเลือกเผาไฟ   กินผลไม้ได้เป็นแรง
- ๑ รอนรอนอ่อนอัสคิง   พระสุริยงเย็นยอแสง
ช่วงคังน้ำครึ่งแกง   แฝงเมฆเขาเงาเมรุธร
- ๑ ดิงค่างครางโครกครอก   ฟุ้งจิ้งจอกออกเท่าหอน
ชะนีกิเวกวอน   นกหกร้อนนอนรังเวียง
- ๑ ลูกนกยกบักบ้อง   อ้าปากร้องซ้องแซ่เสียง
แม่นกปักบักเคียง   เต็งสูงอุ่อ่นบื้อนอาหาร
- ๑ ภูธรนอนเนินเขา   เคียงคังเคล้าเขาวมาลย์
ตกยากจากศฤงคาร   สงสารนึ่งหมองพักตรา
- ๑ ยากเย็นเห็นหน้าเจ้า   สร้างโคกเสรว้าเจ้าฟ้า
อ้อยวังกั้งจันทร์ธา   มาหม่นหมองละอองหวด

- ๑ เพื่อนทุกข์สุข โศกเศร้า
มีขวัญอยู่อย่าร้างวน
- ๒ ขวนขึ้นกลิ่นกล่ากลิ่น
กลิ่นเกล้าเข้าอวนยี่

ขาน ๑๑

- ๑ ขึ้นกบท้อจรรยา
นกกทกรังรวง
- ๒ แคนดินถิ่นมนุษย์
ทีกกว่านบ้านเรือนโรง
- ๓ บ้านช่องคลองเล็กใหญ่
ปลูกเพื่อนเตือนตะโกน
- ๔ พิธพาทย์ระนาดร้อง
ระฆังคังว้างเวง
- ๕ ขุนนางต่างลุกว้าง
พัลวันคันคังคัง
- ๖ พระสงฆ์ลงจากกุฎ
หลวงซีหนึ่หลวงเถร
- ๗ พวกวัคพัคเข้าบ้าน
คันไม้ไกวเอนเอน
- ๘ พวกผีที่บันลุก
ซิกซิกระวิกกัน
- ๙ สององค์ทรงสังวาส
คั่นนอนอ่อนอกใจ

ขาน ๑๑

- ๑ ขึ้นกบจบแม่กค
ผาสกรรขมุล

จะรักเจ้าเฝ้าสงวน
นวลพัคศรีน้องจะหมองศรี
มีรส^๕กลิ่นมาตี
ที่ทุกข์ร้อนหย่อนเอ็นทรวง

เสียงครันครันขันเขาหลวง
สัตว์ทั้งปวงวังงุนโงง
เสียงคังคุกจุกเพลิงโพลง
โคลงกลอนเคลื่อนเขื่อนโยน
บ้างคันไฟทกใจโจน
ลุกโลกโผนโตนกันเอง
ตะโพนกลองร้องเป็นเพลง
โห่งห่างเห่งเก่งก้างคัง
ท่านผู้หญิงวิงยุคหลัง
พลั้งพลัดกทกคะเมน
วิงยุคลุดคุดมือเดร
ลงโคลนเลนแผ่นผาคโผน
ถันต่อถันชานเซโคน
ลึงก้างโจนโผนหกหัน
คิกจุมกลุกตาพลัน
บันไม้ทันมันเคือกใจ
โลกธาคุหาวากหวนไหว
เคินไม้ไค้ให้อาคุร

พระคาบสบุชาคุณท์
พุนสวัสดิ์คีส์ตดาวาร

- ระวังหลับเนตรหนึ่ง
เหมือนกับหลับสนิทนอน
  - บำเพ็ญเส็งเห็นจบ
สรวรรค์ชั้นวิมาน
  - เข้าณานานนับเดือน
จำศีลกินวาตา
  - วันนั้นครั้นคืนไหว
เส็งคู่กระดูกี้
  - ประกอบชอบเป็นผิด
สามัญอันธพาล
  - ลูกศิษย์คึกคักครุ
ต่อเสียดเบียดเบียดกัน
  - โลกလာบาปบ่คึก
อุระพะสุธา
  - บรรดาสามัญสัตว์
ไทรยุดทุกระระริง
- ละมัง ๑๖
- ชนกมสมเด็จจอมอารย์
ผู้ผ่านภาราสาวะดี
  - ชื่อตรงหลงเล่ห์เสณี
บุรีจึงลุ่มจมไป
  - ประโยชน์จะโปรคภูวไนย
เลื่อมใสสำเร็จเมตตา
  - เปล่งเสียงเพียงพิณอินทรา
คงมาวันหนึ่งถึงคน
- เอนองค์อิงพิงสังขร
สังวรศีลสถัญญาณ
พินพิภพจบจักรระวาพ
ท่านเห็นแจ้งแหล่งโลกา
ไม่เข็ยอนเคลื่อนภายา
เป็นผาสุกทุกเดือนปี
เกิดเหตุใหญ่ในประดะพี
กาลกิดี่สี่ประการ
กลับจริตผิดโบราณ
ผลาญคนชื่อดีอัสถัษรรพ์
ลูกไม่รู้คุณพ่อมัน
ลอบฆ่าพินคือคันทหา
โจทก์จับผิดวิธยา
บ้วนเป็นน้ำฟ้าบคบัง
เกิดวิบัติบ่คคิปาบัง
สังวัจฉระระอะวะสถาน
  - เอ็นคูกูบาด
  - กลอกกลบ้อปรีย
  - นั่งนั่งคังใจ
  - บอกข้อมรณา

๑	เขียนเบียดเสียดต่ออันจน ไปทนทุกข์นับกับกลับ	บาปกรรมนำตน
๑	เมตตากาฤณาสามัญ เป็นสุขทุกวันहरษา	จะได้ไปสวรรค์
๑	สมบัติสัตว์มนุษย์ครุทา เทวาสมบัติชัชวาล	กลอกกลับอัปรา
๑	สุขเกษมเปรมปรีวิมาน ศฤงคารห้อมล้อมพร้อมเพรียง	อิมหน้าสำราญ
๑	กระจับปีสี่ชอท่อเสียง สำเนียงนางพ้าน่าฟัง	ขับรำจำเรียง
๑	เคชะพระกุศลทนหลัง ได้คังมุงมากปรารณา	สิ่งใดใจหวัง
๑	จริงนะประสกสีกา เบื้องหน้าจะได้ไปสวรรค์	สวคมนต์ภาวนา
๑	จบเทศน์เสร็จคำรำพัน คั่นคั่นเมฆากลาไคล	พระองค์ทรงธรรม
ฉะบัง ๑๖		
๑	ขึ้นเกยเลยกล่าวท้าวไท เลื่อมใสศรัทธากล้าหาญ	ฟังธรรมน้ำใจ
๑	เห็นภัยในชั้นธสันดาน สำราญสำเร็จเมตตา	ตัดห่วงบ่วงมาร
๑	สององค์ทรงหนังพยัคฆา รักษาศีลถือฤาษี	จัดจับกลีบชะฎา
๑	เข้าคำทำกิจพิธี เป็นที่บูชาถาวร	กองกฐนัทอัคคี

- ประเพณีเป็นที่บรรจ้รัฐธน์ เอนองค์ลงนอน
เหมือนซอนเขนเกยเคียร
- คำเข้าเอากวาควาคเคียน เทนื่อยากพากเพียร
เรียนธรรมบำเพ็งเคร่งครัน
- สำเร็จเสร็จได้ไปสวรรคต เสวยสุขทุกวัน
นานนับกัปกลับปุพุทธันคร
- ภูมรการุณสุนทร ไว้หวังสั่งสอน
เด็กอ่อนอันเียวเฝ้าเรียน
- ก ข ก กา ว่าเวียน หนุ่ย้อยค้อยเพียร
อ่านเขียนผสมกมเกย
- ระวังตัวกลัวครุหนุ่ย้อย ไม้เรียวเจียวเทวย
กุเคยเข็ดหลาบขวามเขียว
- หันหวคปวกแสบแปลบเสียว หยิกซ้ำซ้ำเขียว
อย่าเที่ยวเล่นหลงจงจำ
- บอกไว้ให้ทราบบาปกรรม เรียงเรียบเทียบทำ
แนะนำให้เจ้าเอานุญ
- เคะพระมหการุณ ไครเห็นเป็นคุณ
แบ่งบุญให้เราเจ้าเอย ฯ

สุภาชิตสอนสตรี

ของ

สุนทรภู่

๑ ประนมหัตถ์นมัสการขึ้นเหนือเศียร

ต่างประทีปโกสุมปทุมเทียน

อันเป็นมิ่งโมลีสีทวีป

ก็สว่างลับดับไกลนัยนา

ฉันทชื่อภู่ผู้ประคิษฐ์กิดสนอง

ให้ประเสริฐเลิศล้ำด้วยคำคม

๑ ขอเจริญเรื่องตำรับฉบับสอน

อันความช่วยอย่าได้มัวมีระคาย

ผู้ใดเกิดเป็นสตรีอันมีศักดิ์

สงวนงามตามระบอบให้ชอบกล

เป็นสาวแต่แร้ววยสวยสะอาด

แม้แต่กร้าวรานร่อยถอยราคา

อันตัวต่ำแล้วอย่าทำให้กายสูง

ค่อยเสงี่ยมเจียมใจจะไว้วาง

๑ จะนุ่งห่มดูพอสมศักดิ์สงวน

จะผัดหน้าทาแป้งแต่งอินทรีย์

จะเก็บไรไว้ผมให้สมพักตร์

เป็นสุภาพราบเรียบแลเจริญ

ใครเห็นน้องต้องนิยมชมไม่ขาด

ถึงรูปงามทราวมสงวนนวลอนงค์

จำนงเนียรนบบาทพระศาสดา

ต่างประทีปส่องทั่วทุกทิศา

ลุ่มหาห้องนิพพานสำราญรมย์

ขอประคองคุณใส่ไว้เหนือผม

โดยอารมณ์คำรักชกภิปราย ฯ

ชาวประชาราษฎร์สนทั้งหลาย

จะสืบสายสุริย์วงศ์เป็นมงคล

บำรุงรักษากายไว้ให้เป็นผล

จึงจะพ้นภัยพาลการนินทา

ก็หมายมาคเหมือนมณีอันมีค่า

จยพลอยพาหอมหายจากกายนาง

ดูเยี่ยงยุงแวงยังมีที่วางหาง

ให้ต้องอย่างกิริยาเป็นนารี ฯ

ให้สมควรรับพัศตร์ตามศักดิ์ศรี

ดูจวีผิวเนื้ออย่าเหลือเกิน

บำรุงศักดิ์ตามศรัมิให้เขิน

คงมีผู้สรรเสริญอนงค์ทรง

ว่าฉลาดแต่งร่างเหมือนอย่างหงส์

ไม่รู้จักแต่งทรงก็เสียดาม ฯ

๑ ประการหนึ่งซึ่งจะดำเนินนาค
 อย่าไกวแขนสुकแขนเขาห้ามปราม
 อย่าเห็นกรายย้ายอกยกผ้าห่ม
 อย่าพูดเพื่อเจ้าไปไม่สู้ดี
 ให้กำหนดจดจำแต่คำชอบ
 อย่างนุ่งผ้าพกใหญ่ใต้สะคือ
 อย่าลืมตัวมัวเดินให้เพลนจิต
 เป็นนารีที่อายหลายกระบวน
 หนึ่งเนตรอย่าสังเกตให้เกินนัย
 แม้ประสบพบเหล่าเจ้าผู้ชาย
 อันนัยน์ตาพาตัวให้มัวหมอง
 จริงมิจริงเขาก็เอาไปเล่าแซ
 ๑ อันที่จริงหญิงกับชายย่อมหมาयरัก
 แม้จกรกรักไว้ในอารมณ์
 คังพฤกษาค้องวายุพัดโบก
 จงยับยั้งชั่งใจเสียให้ดี
 อันตัวนางเปรียบอย่างปทุมเมศ
 หอมผกาเกสรขจรจาย
 ครันได้ชมสมจิตพิศवास
 ไม่อยู่เฝ้าเกล้ารสเที่ยวจดลอง
 แม้ชายโคใจประสงค์มาจกรัก
 อันความรักของชายนั้นหลายชั้น
 จงพิณิจพิศดูให้รู้แน่
 เปรียบเหมือนนิตปรีศนาอย่าไว้ใจ
 อันแม่สื่ออย่าได้ถือเป็นบรรทัด
 แต่ล้วนก็มีบุญลูกขุนนาง

ค่อยเยื้องยาศรยกย่องไปกลางสนาม
 เสี่ยงมงามสงวนไว้แต่ในที
 อย่าเสยผมกลางทางหว่างวิถี
 เหย้าเรือนมีกลับมาจึงหารือ
 ผิดระบอบแบบกระบวนอย่าควรถือ
 เขาจะลือว่าเล่นไม่เห็นควร
 ระวังปีคปกบ้องของสงวน
 จงสงวนศักดิ์สง่าอย่าให้อาย
 จงรู้จักอาการประมาณหมาย
 อย่าชม้ายทำชม้อยตะบอยแล
 เหมือนทำนองแนะออกบอกกระเส
 คนรังแกมันก็ว่านัยน์ตาคม ๆ
 มิใช่จักตัดทางที่สร้างสม
 อยารักชมนอกหน้าเป็นราศี
 เขยอนโยกก็แต่กิ่งไม้ทิ้งที่
 เหมือนจามรู้จักรักษากาย
 ฟังประเวศผูกพันชลสาย
 มิได้วายภุมรินถวิลปอง
 ก็นิราศแรมจรัสผันผยอง
 ดูทำนองใจชายก็คล้ายกัน
 ให้รู้จักเชิงชายที่หมายมั่น
 เขวาร์กรักกันนั้นประการใด
 อย่าทำแต่ใจเร็วจะเหลวไหล
 มันมักไหล่เพลงขุมเป็นหลุมพราง
 สารพัดเขาจะพุกน^๕สุดอย่าง
 มาอวดอ้างให้อองศ์หลงอาลัย

อันร้ายคิมได้เห็นเป็นแต่ว่า
เหมือนเขาหลอกบอกลาถึงเมืองไกล
ทางไกลตาอุปมาเหมือนเสียนेत्र
เขาจะนำไปให้ตายก็ตายพลัน
อันแม่สื่อคือปีศาจที่อาจหาญ
อย่าเชื่อนักมักคับจะคับโครง
อันความชั่วอยู่ที่ตัวของเราหมด
จงพึงหวั่นหวาดกับผู้คน

๑๐ คิดถึงตัวหาวัน^๕หายาก
คนสู้บ่ฝันกินสุราพาจัญไร
มักเบียดเบียนบ่ทาประกาศเสีย
ไม่ทำมาหากินจนสิ้นตน
ที่บางคนนั้นชั่วเป็นหัวไม้
ทำนจับได้ใส่ตรวนพรวนคอยาว
เขาเป็นผัวตัวเป็นเมียเสียไม่ได้
ไปเสียลดเสียหล่นพันธนา
เพราะมีผัวชั่วไปจึงได้ยาก
บ้างเล่นเบียดเสียถ่วงมัวทะนง
มีข้าวของเคยผูกให้ลูกเต้า
ลงชั้นว่าผ้าผ่อนท่อนสไบ
ยังแก่เมียเกลียดไกลไปชายชื้อ
ครันรักผัวก็จะมัวตัวยลมโลม
จะคิดทำอย่างไรก็ใช่ที่
ถ้าคนผู้รักสำนึกตัว
จะหากผู้สมนิยมหวัง

จะคาดหน้าแน่งที่ตรงไหน
อย่าควรไปตามคำเขารำพัน
สุดสังเกตเท็จจริงทุกสิ่งสรรพ
คนทุกวันเชื่อมั่นยากปากมันโกง
ใครบนบานเข้าสักหน่อยก็พลอยโงง
มันชักโยงอยากกินแต่สินบน
ต้องกำสรดโศกร้างอยู่กลางหน
สืบยุบลเสียให้แน่อย่าเร็วไป ฯ

มันชั่วมากนะอนงค์อย่าหลงไหล
แม่หญิงใครร่วมห้องจะต้องจน
เหมือนเลี้ยงเหยื่ออัปรีดีไม่มีผล
แล้วชุกชอนตีชิงเที่ยววิ่งราว
ให้พอใจชกตีเขามีนาว
แล้วบอกข่าวโศกศัลย์ถึงภรรยา
มีหาไม่เงินทองก็ต้องหา
ค่าฤชาก็ต้องเสียขายเมียลง
แสนลำบากบอบนัยอย่ามั่งหลง
หน่อยก็ลงจ่านำเขารำไป
ก็เบียนเอาสิ้นสุดหาหยุดไม่
เอาไปไขว้เล่นไปจนโซโทรม
ควรหารื้อร่วมภริมย์เมื่อชมโฉม
ต่อล้มโครมแล้วครวญหวนถึงตัว
ต้องรับหนักแค้นใช้แทนผัว
จะยังชั่วตัวไม่เฉยชะเลยใจ
จงระวังชั่วซ้ำอัชฌาสัย

ที่ชายคืนนั้นก็มียู่ถมไป
แต่ใจคนมักจะรนไปหาผิด
ต้องเคียดคั่นกินน้ำตาอยู่นองเนือง

๑ เป็นสตรีสุคติแต่เพียงผิว
ลงจนสองสามจิตไม่ยี่ดยาว
ถ้าคนตีมิได้ชำระยายับ
คงมีผู้ช่วยประคับประคอง
ถ้าแมนตัวชั่วชำระยาแล้ว
เหมือนทองแดงแฝงผ้าเป็นราศี
จงรักตัวอย่าให้มัวราศีหมอง
อย่าเอาผิดมาเป็นชอบประกอบใจ
แม้รู้จักกว้างเป็นอย่างไร
จงกำหนดคอตสำหรับรักษาทรง
อันคำคมลมนบุรุษนั้นสุดกล้า
จงระวังตั้งมั่นในสันดาน
เขารักจริงให้สู้ชอกกับพ่อแม่
เขาไม่เลี้ยงไล่ขับจะอับอาย
ข้างพ่อแม่ก็จะโกรธพิโรธรำ
ด้วยท่านอายุชานหน้าประชาชน
ถ้าปะว่าแม่พ่อใจคอร้าย
แม้ชายจนคนขัดพลัดเข้าตัว
จะชิงโกรธโทษผู้ใหญ่ว่าไม่รัก
ชั้นพ่อแม่ของตัวไม่กลัวเกรง
ท่านเลี้ยงมาว่าจะให้เป็นหอห้อง
ครันลูกตัวชั่วถ่อยน้อยอารมณ์

ใช้นิสัยเขาจะชั่วไปทั่วเมือง
ครันได้คิดจิตตรอมออกผอมเหลืออง
สุดจะเปลืองราคินให้สิ้นกาว ฯ
จะดีชั่วก็แต่ยังกำลังสาว
จะกลับหลังอย่างสาวตีเต็มตรอง
ถึงซักสนจนทรัพย์ไม่เศร้าหมอง
เปรียบเหมือนทองธรรมคาราคามี
จะบ่คแผ้วถางฝันไม่คืนที่
ยากจะมีผู้ประสงค์จำนงใจ
ถือทำนองแบบโบราณท่านชานไซ
จงอยู่ในโอวาทญาติวังศ์
จะเพริศพรั่งสมสวาทเป็นราชหงส์
อย่าลุ่มหลงด้วยอุบายของชายพาล
เขาย่อมว่ารสสิ้นนกินหวาน
อย่าลนลานหลงระเริงด้วยเชิงชาย
อย่าวิ่งแร่หลงงามไปตามง่าย
ต้องเป็นหม้ายอยู่กับบ้านประจันตน
จะจงจำตีโบยออกโหยหน
ไม่รักตนเราจึงต้องมาหมองมัว
กลับช้อชายคิดเอากับเจ้าผิว
เราทำชั่วก็ต้องช่ายกายเราเอง
เพราะเราคิดผิคนักไม่เหมาะเหม็ง
ใจตัวเองพาหลงไปลงตม
หมายจะกองทุนสินกินขนม
จึงตรอมตรมโกรธบุตรนั้นสุดใจ

แม่ลูกคืก็จะมีศรีสง่า
 ถึงเพื่อนบ้านฐานถิ่นที่ใกล้ไกล
 ๑ จงรักษานวลสงวนงามห้ามใจไว้
 กิดถึงหน้าบิดาและมารดา
 เมื่อสุกงอมหอมหวานจึงควรหล่น
 อย่าชิงสุกก่อนห้ามไม่งามคื
 อย่าคิดเลยคืเซยกงหาได้
 อย่าเกียจคร้านการสตรีจนิยม
 ถ้าแมนทำสิ่งใดให้ตลอด
 เขมนั้ขะม้กรังงานการของตน
 เมื่อเหนื่อยอ่อนนอนหลับอยู่กับบ้าน
 อะไรจาวกราวเกรียวอย่าเหลียวแล
 ระวังคืเรือนเหย่าและข้าวของ
 เห็นไม่มีแล้วอย่าอ้างว่าช่างมัน
 มีสิ่งพึงประจบให้ครบบาท
 จงม้กันน้อยกินน้อยค้อยบรรจง
 ไม่ควรช้อค้อย่าไปพิไรช้อ
 เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล
 ค้วยชนกชนนีนั้มีคณ
 อุมุทรบ่อนข้าวเป็นเท่าไร
 ถ้าเราคืมีจิตคืคือุปถัมภ์
 จะปรากฏยศยั้งสิ่งทงปวง
 เทพไทในห้อยสิบกชั้น
 ว่าสตรีนั้เป็นยอกคืพาพาด
 ๑ ที่บางนางนั้ก็ทำทจจริต
 เห็นพ่อแม่ยากไร้ไม่โยคื

ญาตืวงศ์พงศาคืผองใส
 กืมีใจสรรเสริญเจริญพร ๖
 อย่าหลงไหลจาคืที่ร่าสอน
 ย่ารีบร้อนเร็วนักม้กไม่คื
 อยู่กับต้นอย่าให้พรากไปจากที่
 เมื่อบุญมีคองจะมาย่าปรารมภ์
 อุตส่าห์ทำลาไฟ้เก็บประสม
 จะอุมสินทรพย์ไม่อับจน
 อย่าทงทอดคืเที่ยวไปไม่เป็นผล
 อย่าชุกชนคอบเพื่อนไฟล์เชื่อนแซ
 อย่าเที่ยวพลาณพุกผลอประจ้อประแจ
 พังให้เน้นเน้อความค้อยตามกัน
 จะบคพร่องอะไรที่ไหนนั้
 จงผอนผันเก็บเต็มให้เต็มลง
 อย่าให้ขาดสิ่งของต้อประสงค์
 อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน
 ให้เป็นมือเป็นคราวทงคาวหวาน
 จงเลียงท่านอย่าให้อคระทคใจ
 ใต้การุญเลียงรักษามาจนใหญ่
 หมายจะได้พียงพาคืดาวง
 กุศลล้าเลิศเท่าภูเขาลดวง
 กว่าจจะลวงลถึงซึ่งวิมาน
 จะชวนกันสรรเสริญเจริญสาร
 ใต้เลียงท่านชนกชนนีนั้ ๖
 มิได้คืคคคุณท่านเท่าเกศ
 คืเป็นที่อายเพื่อนเบือนอารมณ

เขาถามไถ่ว่ามีใช่เป็นพ่อแม่
ให้ตามหลังบังคับด้วยคำคม
คนผู้^๕นั้นครนตายวายชีวาत्म
ไม่เห็นเคื่อนเห็นตะวันพระจันทร์รา
ถ้าอยู่ไปในมนุษย์โลกเล่า
ให้ยากยับอปราอนาทร
แม้จะมีเงินทองของทั้งหลาย
จะเกิดโจรราว้อคคภัย
หญิงเช่นนี้ชายอย่าได้ไปร่วมรัก
แต่พ่อแม่เจียวยังใจไม่การุญ
ซึ่งสตรีที่ท่านคือยาคุเยียง
แม้ร่วมรอยก็จะพลอยระยำมัง

๑ จะสอนใจไว้ทุกสิ่งเป็นหญิงสาว
ให้ผันอ่อนเหมือนหนึ่งนอนในห่วงรุม
อย่าทำนอกลักษณะจะเป็นโทษ
ถึงจะรักรักให้ยืคอย่าจืดจาง
จะพูดจาปราศรัยกับใครนั้น
ไม่ควรพูดอ้ออึ้ง^๕ขนมึงกู
แม้จะเรียนวิชาทางค้าขาย
จึง^๕ซื้อง่ายขายคิมมีกำไร
เป็นมนุษย์สุคนิยมเพียงลมปาก
แม้พูดคิมมีคนเขาเมตตา
ถึงชายใดเขาพอใจมาพูด^๕เกี่ยว
เมื่อไม่ชอบก็อย่าตอบ^๕เนื้อความตาม
ถึงจะไปในพิภพให้จบทั่ว

ทำพูดแก้เกลื่อนกลับจะทับถม
ไม่^๕ชื่นชมยกชู^๕ขึ้นบูชา
คงไม่กลาดเกล้าวันรทกถลา
ทรมามากไหม้ในไฟฟอน
เทพเจ้าท่านก็แข่งแสรังสังสรรค์
ยิ่งกว่าทำมารครให้ร้อนใจ
คงฉิบหายมันคงอย่าสงสัย
เพราะว่าใจหยาบช้าคิดทารุณ
จะเสื่อมศักดิ์เสียเช่นเป็นสกุล
เนรคุณมิได้คิดอนิจจัง
จงหลีกเลี่ยงเสียให้พ้นคน^๕ซัดง
ตุจก้งเอาทองแดงเข้าแฝงกุม ๆ
ให้พ้นกาวข้าวชั่วเข้ามั่วสุ่ม
จงสุขุมคิดแบ่งให้เบาบาง
ตัดประโยชน์พี่น้องเขาหมองหมาง
จะไว้วางกิริยาให้น่าดู
อย่าตะคิ่นตะคอกให้เคืองหู
คนจะหลู่ลวงลามไม่ขามใจ
อย่าปากร้ายพูดจาอชฌาสัย
ด้วยเขาไม่เคืองจิตระอิระอา
จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา
จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสมความ
อย่าโกรธเกรี้ยวโกรธาว่าหยาบหยาม
มันจะลามเล่นเลยเหมือนเคยเป็น
แต่ความชั่วอย่าให้ผู้ใดเห็น

จงอุทิศส่าห์ปกปิดให้มิดมั้น
เมื่อจะจรนอนเดินค้ำเนินนั้ง
อย่าเหม่อเมินเดินให้คีม้ออาณา
เห็นผู้ใหญ่หรือใครเขานั่งแน่น
ก่อยวอนว่าข้าขอจรคด
แม้สมรจะไปนอนที่เรือนไหน
ใครเห็นเข้าเขาจะเล่านินทานาง
ถ้าจะนั่งกั้นนั่งระวังผ้า
ยามสำรวลก็อย่าสรवलให้เมามัว
เมื่อยามขี้ขี้มไว้แต่ในพักร์
อย่าท้าวแขนท้าวคางให้ห่างกาย
จะแต่งตัวก็อย่ามัวแต่การแต่ง
ใช้บ้านนอกชอกนามาแต่เอียง

๑ เมื่อยามตรุษยามสงกรานต์มีงานหลวง
ครั้นสิ้นเขตเทศกาลทำงานไป
เมื่อไปเป็นชาววังจึงนั่งแต่ง
ด้วยสำราญการอะไรนั้นไม่มี
อยู่สถานบ้านช่องนั้นต้องคิด
เพื่อมีผิวพลเรือนเหมือนกันนา
รู้วิชาก็ให้รู้เป็นครูเขา
มีข้าไทใช้สอยค่อยสบาย
การวิชาหาประดับสำหรับร่าง
การมิตที่ชั่วจงกลัวเกรง
คิดแต่ยากแต่จนเร่จวนชววย
พออ้อมเข้าอ้อมเย็นไม่เป็นไร

จึงจะเป็นคนคีม้อปัญญา
จงระวังรังจิตขนิษฐา
แม้พลึงพลาตบาทาจะอายุคน
อย่าไกวแขนบักเช่นไม่เห็นหน
นั้นแหละคนจึงจะมีปราณีนาง
อย่าหลับไหลลึ่มกายจนสายสา
ความกระจำงออกกระจายเพราะกายตัว
ไม่อาณาเขาจะพากันขี้มหัว
แม้จะหวัวหวัวร้อพอสบาย
อย่าขี้มนักเสียสง่าพาสลาย
อย่ากรีดกรายกรอมเพลาะเที้ยวเราะเริง
อย่าทาแป้งจับกระหม่อมเข้าจนเหลิง
ทำเซอะเซิงเขาจะโท่หวังโรไป ๆ

แต่งให้งามตามกระทรวงหาว่าไม่
อย่ารำไรผ้าหน้าทั้งตาบี่
แต่พอแจ้งเขาก็จับกระจกหวี
จะหาคู่คู่แต่ที่เจ้าพระยา
ให้รู้จักการหญิงทุกสิ่งสา
จะได้หาเลี้ยงกันจนวันตาย
จึงจะเบาแรงตนเร่จวนชววย
ตัวเป็นนายโง่เง่าบ่าวไม่เกรง
อย่าเอาอย่างหญิงโง่งที่โง่งเงง
อย่าครีนเกรงขบร้องคะนองใจ
อย่าให้กายตกยากลำบากได้
อย่าพอใจเชื้อข้าเขากำเกิน

ค่อยเสียมเจียมตนจนเสียก่อน
 อย่าเบื้อเฮ้อพกใหญ่ออกให้เกิน
 อย่าอวดคมีทรัพย์เที่ยวจับแจก
 ใครจะช่วยตัวเราก็เปล่านั้น
 เห็นผู้คมีทรัพย์ประดับแต่ง
 ของตัวน้อยก็จะถอยไปทุกวัน
 จงนุ่งเจียมหม่มเจียมเสียมหมิม
 อย่างนุ่งลายกรายกรุยทำนุไป

๑ อย่าคบพวกหญิงพาลสันดานชั่ว
 สุริย์ฉายบ่ายคล้อยเที่ยวลอยนวล
 พอรุ่งเช้าเฝ้าแต่มองส่องเกศ
 ตรงการงานแล้วขคร้านเป็นกังวล
 ครั้นไต่ยินเสียงกลองมากองหู
 วันนั้นละครใครที่ไหนดมา
 นั่งพิณพิศโฉมประโลมหลง
 บ้างก็เห็นว่างามเลยตามไป
 บ้างก็รักข้างนักเลงเล่นเครื่องครั้น
 หม่มเพลาะคำทำปลอมออกกรอมกราย
 ครั้นไปไปใจแตกลงแหกคอก
 กราณหมอรอไม่ติดเห็นผิดเชิง
 ใครจะห้ามปรามไว้ก็ไม่ฟัง
 ถือว่าตนเปรี๊ยะฉลาดปราษฎ์ประเปรี้ยว
 พุกก็มากปากก็บอนแสนงอนนั้ก
 เทียวรอนรานจนเพื่อนบ้านเขาระอา
 ที่ส่วนตัวถึงจะชั่วออกกลับพัน

ค่อยผันผ่อนทีหลังเขาสร้างเสริญ
 ละเมิดเมินหมิ่นนั้กมักจะอาย
 ทำเกี้ยวแฝกมุงป่าพาจับหาย
 อย่างมั่งง่ายเงินทองของสำคัญ
 อย่าทำแข่งวาสนากระยาหงัน
 เหมือนคักบันต้นทุนสูญกำไร
 อย่ากระหึ่มยศถาอัชฌาสัย
 ตัวมิใช่ชาววังไม่บังควร ฯ

ที่แต่งตัวไว้จริตผิดกระสวน
 เป็นเชิงชวนพวกเจ้าชู้เขารูกล
 ให้เวียนหัวไ้วันละพันหน
 แต่งแต่ตนมิได้เว้นสักเวลา
 ยังไม่รู้เนื้อความเที่ยวถามหา
 แม้รู้ว่าเจ้ากรับเต็นหรับไป
 คุณปลงกรรมฐานเหงื่อกาพไหล
 ช่างกระไรหนอชนิษฐ์ไม่คิกอาย
 เทียวกลางคืนคบเพื่อนเคื่อนหงายหงาย
 พวกผู้ชายชักพาเที่ยวว่าเริง
 ปะเตะปลอกตำพางวางจนเหลิง
 จะเบิดเบิงเข้าป่าไปท่าเดียว
 ทำส่งเสียงเถียงคังให้กราคเกรี้ยว
 ประจบเทียวรู้จักทุกพักตรา
 เห็นเขารักกันไม่ได้ใจจิจจา
 นั้กที่ไหนให้นินทาเขาเป็นแดน
 สูบคปยกกตนั้นี่สุดแสน

ไม่ทำมาหากินจนสิ้นแค้น
 หนีงเช่นนี้เห็นไม่มีเจริญแล้ว
 ลงสูบฝืนกินเหล้าอยู่เมามาย
 มือก็ไวใจกล้าหน้าก็ค้ำ
 แต่ผ้าขาดก็ไม่ปรารถนาเย็บ
 อันการเหยาแล้วไม่เอาเป็นธุระ
 คบกันได้แต่นิสัยพวกแซ่เขื่อน
 ชนจะยืมของใครเขาไม่เชื่อ
 ปากก็หวานเหมือนน้ำตาลเพชรบุรี
 แม้ใครไปสมทบเข้าคบกำ
 มีแต่ภัยให้ระยำทุกคำคิน
 หนีงไม่คินนั้นก็มียู่หลายพวก
 ที่คนดีจะให้ดูให้รู้ครบ
 ๑ หนีงพวกหนึ่งนั้นทำบ้านเจ้อ
 ไม่เจียมจนเลยว่าตนต่ำสันดาน
 ล้วนคุณลุดคุณ ปู่อยู่ทุกแห่ง
 พวกผู้ดีไม่นึกตริกเจรจา
 ช่างพูดได้ไม่อายแก่ปลายสัน
 ถึงพูดไปใครเขาจะเห็นจริง
 ถึงจะอวดอ้างไปที่ไหนนั้น
 ถ้าสันดานการผู้ดีคงมีรอย
 อันตัวต่ำแล้วอย่าทำให้เกินศักดิ์
 เปรียบเหมือนเกลือเจือปนกันขลธิ
 ๑ ที่บางคนจนยากไม่ยอมทุกข์
 อุตส่าห์แต่งแป้งขมิ้นไม่สิ้นคราว
 ทำไมแก่เงินทองของทั้งหลาย

ก็เลยเล่นเข้าบ่อนนอนสบาย
 ให้แว่วแว่วอยู่ข้างทางฉิบหาย
 ไม่เสียตายอินทรีย์เท่าช้เล็บ
 จะเอาขวานเข้าไปตากไม่ยอมเจ็บ
 ช้เกี้ยวเก็บผลค่างไว้กลางเรือน
 คิคแต่จะเที่ยวตลบไปคบเพื่อน
 จะคบคนพลเรือนก็เต็มที
 ค้วยตัวเหลือบื้อปดสบถดี
 ข้าวของมีให้ไปมิได้คิน
 จนชนผ้าไม่คิคตัวแต่สักผืน
 ใครจะชื่นชมชคไม่คิคคบ
 จำจะบวบกอกใส่เสียให้จบ
 หล่อนจะได้ไม่คบพวกคนพาล ฯ
 ฝ้าเบื้อเย้อหยิ่งเกินกับภูมิจาน
 เห็นที่ท่านเป็นขุนนางอ้างเข้ามา
 เทียวแอบแฝงฟังพาดวาสนา
 เป็นพี่น้องร่วมฟ้านั้นเห็นจริง
 เป็นคนสันความคิคคิคผู้หนีง
 เขาว่าหยิ่งยกยศเหมือนนมคตะนอย
 เขารู้ทันอยู่ว่าเช่นเจ้าเป็นหอย
 ไม่กล่าวถ้อยเขาก็รู้ว่าผู้ดี
 เขาจะมักเหม็นปากเหมือนซากผี
 มันก็มีแต่จะจืดไม่ยี้คยาว ฯ
 ถือว่าสุขอยู่แก่ตาข้าเป็นสาว
 ไม่สร้อยเศร่าสูตาประชาชน
 เห็นหาง่ายสารพัดไม่ช้คสน

ถือว่ารูปงามไม่คร่ำมจน
 สุภาพิตท่านประคิษฐ์ประทับไว้
 ถึงเป็นองค์สุริยวงศ์พระจักรี
 ทุกวันนี้มีทรัพย์เขานับหน้า
 ถึงงามพัศตร์เขาจะรักเจ้าเพียงไร
 ๑ ที่บางคนเห็นที่ท่านมีทรัพย์
 ประกอบผูกผูกสะกดสร้อยสังวาล
 เจ้าคนจนมันให้รำจะทำบ้าง
 แต่ตัวจนอันอันต้นในกอ
 หาทองแท้แท้ไขมันไม่คล่อง
 แต่ล้วนเนื้อสับน้ำทองคำทวย
 แพงไม่เบาเขายังอุตสำหรับซื้อ
 ถึงจนยากอยากบำรุงให้รุ่งเรือง
 ก็สาสมกับอารมณ์ไม่เจียมศักดิ์
 ผู้คิดว่าแล้วช خاکพลอยตาม
 เขาจึงว่าหน้าสคปรากฎอยู่
 เมื่อน้ำตื้นขึ้นจะหายไปผ้ายเคียว
 เหมือนหิ้งห้อยน้อยสี่หรือหุบรู
 เห็นไม่ถึงคอกอย่าโกยไปโดยแรง
 ๑ ยังมีพวกหนึ่งนั้นขยันยิ่ง
 เทียวยกย้ายร่วมชมภริมย์รส
 จะรักไหนก็ไม่รักสมัคมนัน
 ชู้ต่อชู้เรื่องเคืองระคาง
 เพราะนารีมิได้ตรงจำนงหมาย
 เหมือนพวกนางโมราวิลาวณย์
 อันใจนางอย่างนั้นก็มั่ง

ลงแต่งตนขายกินจนสิ้นดี
 ว่าผู้โง่งามพัศตร์สูงศักดิ์ศรี
 แม้ไม่มีสินทรัพย์ก็กลับไป
 อย่าถือว่าตงงามตามวิสัย
 เขาคาคใจเสียว่าเจ้าชู้เก็ยการ ฯ
 แต่งประทับผิวพรรณในสัณฐาน
 แลละลานล้วนสุวรรณอันลออ
 เอาเยียงอย่างอยากได้นำลายสอ
 ลงเที่ยวผลอไพล์แปลเพทุบาย
 ต้องเอาทองเสาชิงช้าน้ำใจหาย
 สายสร้อยสายหนึ่งก็ถึงสิ่งเฟื่อง
 ผูกข้อมือแดงามอร่ามเหลืออง
 จนทองเหลือองก็ไม่ละจะกละงาม
 ทลัษณ์เหลือตัวชั่วช้าสาม
 ไม่มีความอายจิตสัณนิคเคียว
 สมแก่ผู้ที่ไม่ตรึกนึกเจลิยว
 ไม่ถึงเลียวก็จะล้มลงจมแปลง
 จะแข่งสู้สุริยาอันกล้าแข็ง
 เขาจะแสรังสรवलว่าเป็นบ้ายศ ฯ
 เป็นผู้หญิงสองใจไม่กำหนด
 ไครมาจคโผจรับตะกาง
 เล่นประชันเชิงลองท่งสองข้าง
 ก็ขัดขวางหิงสาจะฆ่าฟัน
 ทำให้ชายเคืองแค้นแสนกระสัน
 ยืนพระขรรค์ผ่าให้กับอายใจ
 จนลือคังข่าวก้องคังกลองโชน

เพราะนิสัยใจนิษฐิ์เล่นปลิกโยน
 ต่างคนต่างก็เขื่อนออกเป็นนเปื้อน
 อันผิวที่ที่จะได้อ่าหมายเลย
 ๑ บ้างลอบเล่นเพลงยาวเมื่อคราวชก
 ที่ไม่สู้รักลอนยงรื้อนรน
 บ้างก็เล่นปริศนาเที่ยวหาของ
 ครั้นห่อเสร็จส่งให้กับชายชาญ
 ครั้นกึกกิดปริศนานั้นซ้ำเห็น
 ทำคือค่านหาญหักไม้รักงาม
 ชนกินางอย่างมีชู้มนัก
 ต้องกินยาเข้าสุราพริกไทยปน
 รักสนุกครั้นได้ทุกข์แล้วดอยคิด
 เทพเจ้าท่านไม่เข้าด้วยคนร้าย
 ครั้นกึกก้องอย่างไรก็ไม่สูญ
 ทำอย่างไรมันก็ไม่มรณา
 ถ้ารู้ถึงพ่อแม่ต้องแก้ไข
 แล้วหาผิวตัวประจำเป็นตำเนา
 ที่ชายโหดโกลเซลาเข้าไปรับ
 กังแผ่นดินสันตนาสุธาแปลง
 ไม่กึกก้ออชายหน้าใจจาเอ๋ย
 ลูกของเขาเอาเป็นสิทธิ์เผ่าชกเชื่อ
 เหมือนเช่นเราเขาจะให้ก็ไม่รัก
 ถึงรูปว่างอย่างยุพินกินรี
 เป็นนิษฐิ์ชอบแต่กิดให้เป็นหนึ่ง
 เอ่ยว่ารักแล้วให้ไว้ร่วมเรียง
 ท่านเปรียบมาเหมือนหนึ่งตราราชสีห์
 เป็นอนงค์แล้วก็คงจะเป็นเมีย

จนมาโคกันกระคากไม่้อยากเขย
 ต้องเป็นเรือขึ้นคานอยู่เฉยเฉย
 กว้างมากเขยหลายชู้เขารักถ
 ฝปากจกคอบต่อชื่อนุสนธิ์
 เทียววานคนแต่งให้พอได้การ
 ให้ถูกต้องตามอารมณ์ประสมประสาน
 บอกลอาการเรื่องรักประจักษ์ความ
 ชวนกันเห็นตลิกออกนอกสนาม
 จนเลยตามตีบบ้านสถานคน
 เป็นโรครักกึกกวมารัศระชชน
 หมายประจัญจะให้ค้ำที่อับอาย
 จะปกปิดเปลวไฟเห็นไม่หาย
 กงก้อกายขึ้นให้เห็นไว้เป็นตรา
 ก้ออาครพุนกึกกธัสตา
 เป็นเวรบาปนั้นไม่บรรเทา
 เอาลูกไปมุ่นหมกยกให้เขา
 พอบคืบเป้าความออยให้หายแคลง
 มั่นซ่างหลับตาสนธิ์ไม่กึกกแห่ง
 มาแอบแฝงเอามันเป็นว่านเคื้อ
 เหมือนไม่เคยพบประจะทะเลลือ
 นึกว่าเนือบุญธรรมกรรมไม่มี
 มันชายพักคร้สารพักจะบักดี
 แต่เช่นนี้แล้วไม่ปองประคองเคียง
 ไม่ควรถึงอย่าให้ถึงกับปากเสียง
 เป็นคู่เคียงของตัวว่าผิวเมีย
 ไม่พอที่เสียนวลอย่าควรเสีย
 ย่อมมีเบือปรับใหม่วิสัยนาง

นี้ก็กลับมาเป็นนารีไม่มีค่า
 เหมือนกรวดทรายปรายเลนไม่เว้นวาง
 เมื่อไม่ถือตราภูมิไว้คุ้มห้าม
 แม้รู้จักรักษาถือตราไว้
 อย่าจับปลาสองหัตถ์จะพลัดพลาก
 จึงจะนับว่าคนดีไม่มีมัว
 เป็นผู้หญิงสิ่งใดจะล้าเลิศ
 ถึงรูปทรงนางคราญจะพานคลาย
 ๑ บ้างมีผิวตัวอ่อนเป็นคู่ขน
 ทำรักซ้อนซ้อนสนิทกับเนื้อความ
 ครันรู้ความตามใดก็ไม่รับ
 พลอยประจบกลบความไปตามเพลง
 ทำองอาจผลาคพลั่งลงทงคู
 ไม่แปรคแปรนแสนสลดเหมือนนทศกัณฐ์
 เกยทันนอนหมอนหนุนละมุนนึ่งม
 เต้นกักคหิมคักกินจนสิ้นนวล
 ครันเห็นชู้ชู้ชมภิรมย์อรัน
 จะพึงชู้ชู้ก็เพียบกรอบเกรียบใจ
 ทรละการท่านถามเอาความชั่ว
 เขาเฮฮาหน้าสลดค้องอกทน
 ครันชู้ชู้ใช้ไต่ถามไต่ความซัด
 ถ้าวักชู้ชู้ให้อยู่กับชู้ชาย
 ก็สาสมกับบอวรมณเสตรีชั่ว
 ไปคบชู้ชู้ชู้ทักท้วงอิน
 ที่ใครเห็นจะเมคทานั้นหายาก
 เพราะเหตุชั่วชู้ชู้ช้อลือขจร
 ครันดำปากยากใจสีได้คัก

จะเกิกลับมาไม่ให้หมองหมาง
 จะเอาอย่างนางโมราหรือว่าโร
 คนจึงลามเลอลวนมากวนไค้
 จะคุ้มภัยให้พ้นมีคคนกลัว
 จับให้คงลงให้ชากว่าเป็นผิว
 ถ้าชายชั่วร้ายไปมิใช่ชาย
 สดประเสริฐก็แต่ใจไม่เสื่อมสลาย
 ก็อาจกลายส่งสวยด้วยใจงาม
 ยิ่งหาอันเข้าประคองเป็นสองสาม
 จนเลอลามเป็นระฆังคังซันเอง
 เขาเขียนขับคักว่าข่มเหง
 เพราะผิวเองจับไม่ได้ไล่ไม่ทัน
 เขาจับได้ชายชู้หน้าซัน
 ค้องโศกศัลย์เศร้าใจอยู่ในทรวน
 ไปนอนทมิกรากกว่าเฝ้ากำสรวล
 แลแต่ล้วนลูกความออกหลามไป
 ที่ไม่ช้นชมชิตพิศมัย
 จะพึงผิวก็ไม่มะคาคาน
 ช้างคักลัวก็บอออกนุสนธิ์
 แทบจะคั้นคาคินให้สิ้นอายุ
 จึงจาคักคักกินราคาชาย
 มันเบือหน้าชู้ชู้คลับเอาทรัพย์คิน
 อยุกับผิวร่วมใจว่าไม่ช้น
 ค้องกล่ากลืนชลดนัยเฝ้าล้วยอน
 มีแค่ปากแข่งองคักส่งสลดอน
 ที่เคยนอนนึ่งสบายว่าไม่คัก
 แต่มันผิคเสียดนคักค้องบคักสี

ใช้ไม่ว่าเขาห้ามความด้อยมี
 เอกใจเป็น โจนะหนึ่งเอ๋ย
 ช่างไม่รำคาญความชั่วตักควัน
 มันเสียแล้วถึงจะฝันไม่กินสักก็
 อันความชั่วตักควันว่าจะตาย
 ถึงบินออกนอกตำบลให้พ้นเขต
 ห้ามมันยากปากมนุษย์นี้สุดยาว
 ผู้ใดคิดพิศพลึงเหมือนอย่างว่า
 ภารยบ้องรังใจเสียให้ที
 แม้ชั่วช้าใครเชื่อว่าแล้วโกรธเขา
 จะวิบัติบาปกรรมซ้ำหนักไป
 แม้คนคัมภีร์ปัญญาถ้าไม่โกรธ
 ให้พ้นทุกข์สุขเป็นศรีเมือง
 ๑ เป็นสตรีมีใช้ชายเสียกายสักก็
 อันความคิมอยู่คู่จำไว้
 จะมีก็ให้รู้ปรนนิบัติ
 อย่าก็คร้ายย้ายแยกทำแปลกปลอม
 อย่าคบขู้ผู้สมนิอมหวัง
 เขารักหลอกหยอกเล่นคอกเช่นนี้
 รุระอะไรจะให้มันเสียของ
 เพราะเชื่อใจภรรยาซึ่งกว่าเกลอ
 จงมีจิตพิศวาสไม่ภาคเคลื่อน
 แม้นอกจิกก็คร้ายหมายประจวบ
 จงกันภัยในเล่ห์เสนหา
 เอาความศรัทธาคั่งปัญญาน
 จงชื่อต่อภัสทาสวามี

ชั่วหรือตักก็ได้อันสิ้นทุกคน
 มันจึงเลยไหลล้าคังหน้าฝน
 ทำชุกชุนจนได้ยากลำบากกาย
 จะลงรักของบิต ไม่มีคหาย
 เปรียบเหมือนกายกามีราคีควา
 คงบอกเหตุรู้ว่าใช้กาขาว
 ไม่เกล้งกล่าวก่อนว่าแก่นารี
 ถูกตำราแล้วอย่าโกรธพิโรธพี่
 ถ้าหลีกเล็กเล่นไม่เป็นไร
 เช่นตัวเราผู้แต่งแกลงไซ
 ถึงตกใต้เหวหักเพราะชัคเคือง
 เห็นประโยชน์ตักชั่วในตัวเปลือง
 อย่าแก่นเคืองคำซ้ำขอกภัย ฯ
 จะปลุกรักเรรวนหากวไร
 อย่าพอใจรักชั่วให้มัวมอม
 จงชื่อศรัทธศุจริตจิตถนอม
 มโนอันมเส่นหาต่อสามี
 ไม่จิ้งกาลคอกบอกโลมศรี
 ถ้าแม้มีข้าวของต้องบำเรอ
 อันเงินทองผัวตีทำสน่าเสนอ
 ควรบ่าเรอลูกผัวของตัวตน
 เพราะแม่เรือนร่วมใจจึงได้ผล
 จะพาคนยากับอับประมาณ
 อย่าให้มาปนปะจงประหาร
 ถึงเกิดการยากเชื่อไม่เป็นไร
 จนชีวิตวิเศษศักดิ์เจ้าตักชัย

อย่าให้มีราคินที่กินใจ
ถึงที่สุดทกลองก็ทองแท้
หญิงเหวี่ยงแม่มัสติยา

๑ แม้เขารักแล้วอย่าถือทำถือจิต
กำนันมอบสามี่ทุกวัน
ยามตื่นแสงสุริยาอย่าไปไหน
ระวังคูปักตัสติที่นอน
ถ้าแม้วักศคาเข้าไสยาสน์
เขาเมื่อเห็นเจ็บปวดในทรวงทรง
ประพฤติกายสายสมรจะนอนหลับ
นอนให้ตมัสติสิริเรา
จงรีบฟื้นตื่นก่อนภัสตา
จึงหุงข้าวต้มแกงแต่งตำรับ
ทั้งกระโถนคนทีซัดสีไว้
อีกหน้าทำอย่าให้ผดงไปกวน
แม้รู้ว่าสามี่จะไปไหน
ประจงปลุกภัสตาอย่าช้านาน
จงระวังนั่งคูกอยู่ใกล้ใกล้
อย่าให้ตมัสติร้องตะโกนโพนทะนา
อยู่จนผัวรับประทานอาหารแล้ว
อย่ากินก่อนภัสตาคูน้ำขิง

๑ ถ้าผัวทำราชการพระผ่านเกล้า
ทั้งล่วมบักจ๊กแ่งแ่งให้ตี
อุตุส่าห์ทำมาเรอเสนอสอน
ปรนนิบัติภัสตาอย่าราคิน

อุปไมยเหมือนนงคังคองคีศา
ทวยนางแน้อยู่ในสังขนิษฐานี
ภัสตาก็ยังรักขันทนกันครัน ๆ

เว้งเกรงผิกกลัวภัยใหญ่หมั่นค้น
อย่าคุดันก็อคิดตะบึงตะบอน
จุกใต้ไฟเข้าไปส่องในท้องก่อน
ทั้งฟูกหมอนอย่าให้มีรูตัส
จงกราบบาททุกครั้งอย่าพลั้งหลง
ช่วยบรรจงนวดคัพให้บรรเทา
อย่ากั๊กกลับมือไม่ไปบ้ายเขา
อย่าชมเขาอยู่จนแจ้งแสงพยับ
น้ำล้างหน้าหาไว้ให้เสร็จสรรพ
จักประทับเทียบทำให้น้ำนวล
ให้ผ่องใสสวยตาคูน้ำขิง
จงใคร่ครวญพิจารณาให้เหมาะการ
แต่ยังไม่ตื่นพรากจากสถาน
ให้ลูกขึ้นรับประทานโภชนา
เผื่ออะไรมันขาดจะเรียกหา
จงอุตุส่าห์ทั้งใจระไวระวัง
นางนึ่งแก้วเจ้าจงกินเมื่อภายหลัง
เขาจะรังเกียจใจคู่มัสตี้ ๆ

เคยเข้าเฝ้าสู่วังนรังศรี
หมากบุนหรีทำไปใส่ให้กิน
ตามทำนองมิงมิครบเป็นนิจิน
จึงจะภิญโญศปรากฎไป ๆ

๑ เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง
 เป็นหญิงครึ่งชายครึ่งอย่าพึงใจ
 แม้ผิวเคือกเจ้าจงดับระงับไว้
 เขาเป็นไฟเราเป็นน้ำคอยพรว้าพรม
 อันโทโสโมโหไม่ออกได้
 ที่ชาวบ้านท่านไม่รู้จะรู้ความ
 เอาใจผิวผิวจะรักเจ้าหนักหนา
 แม้ผิวทุกซ์ชุกใช้ไม่เสบาย
 จงแย้มสรวลชวนปลอบให้ชอบขึ้น
 ค่อยถนอมกลม่อมเกลี้ยงเลี้ยงฤทัย
 จะพุดจาสารพัดประหยัดปาก
 ความสิ่งใดในจิตจงบีคัง
 การสิ่งใดที่ชั่วผิวเขาห้าม
 อย่าคึงค้อถือตนเป็นคนเขื่อน
 ๑ แม้นพิโรธโกรธชิงกับภัสตา
 พึงข่มขืนกลืนไว้ในอูรง
 จึงจะว่านารีมีความคิด
 ถึงใครรู้ยู่ว่าคุณต้องชมเรา
 การนินทาคำฝวนชั่วถ้อย
 ถึงร้างหย่าหาใหม่วิสัยมี
 บ้างทำกลัวตัวสั้นแต่ต่อหน้า
 ครั้นผิวเคินเกินเลยเฉยเฉียดไป
 ทำเสียมเจียมตัวผิวไม่เห็น
 ครั้นว่าเขาเข้าใจรู้ไหวพริบ
 ๑ บางนารีที่เป็นนางใจร้ายกาจ
 ตำราก้องร้องแรกแหกกระเชง

อย่าทอคทั้งกิริยาอัชฌาสัย
 ใครเขาไม่สรรเสริญเมินอารมณ์
 อย่าพอใจขึ้นเสียงเถียงประสม
 แม้ระคมขึ้นทงคู้จะวู่วาม
 ความในใจก็จะคังออกกลางสนาม
 อย่าทำตามใจนักมักจะเคย
 หมั่นนำพาการเรื่อนอย่าเชื่อนเฉย
 อย่าวายเวยลามลวนให้กวนใจ
 เห็นเริ่งรินหัตยาจึงปราศรัย
 แม้สิ่งไรเขาไม่ขึ้นอย่าขึ้นทำ
 อย่าพุดมากต่อเติมซึ่งข้อข้า
 อย่าควรรนำแนะออกไปนอกเรื่อน
 ประพฤติตามแบบแผนให้แม่นเหมือน
 จะเอ่ยเอื่อนโอภาให้น่าฟัง ฯ
 อย่างนินทาว่าผิวตัวลบล้าง
 อุตส่าห์บังกลบเกลื่อนที่เงื่อนเงา
 รูปกบิคมิตโทษไม่โจคเขลา
 หนึ่งผิวเล่าเขาก็เห็นว่าเป็นดี
 เป็นคนน้อยบุญญาเสียราศี
 ชายที่ศรัฎฐ์กำพิศก็จิตไป
 ถึงศีลคำก็สู้หนึ่งไม่ตึงไหว
 ก็คำให้ไม่คังตึงกระเชิบ
 ดูเหมือนเช่นปากว่าตาขยิบ
 ก็ต้องรีบต้องร้างระคางแกลง ฯ
 หมิ่นประมาททุ่มเถียงส่งเสียงแข็ง
 ตะคอกแกล้งข่มขี้ให้ผิวกลัว

ชูกำรนับว่าค่าประชค
 ลุอำนาจไม่อาจขยาคตัว
 ทรมานภัสทาน้ำสังเวช
 ยังมีหน้าซ้ำบ่าวเหล่านารี
 ข้างฝ่ายผู้ใจคิมิไ้ว่า
 คุเหมือนแม่กับลูกผู้ช้ชช
 ข้างกระไรใจคอมันอกไ้
 จึงยอมตัวกลัวเมียจนหัวมุก
 เหมือนเช่นเราแล้วไม่ต้องให้ศิตบ
 จะถีบถองเสียให้ยับไล่ขับกัน
 ๑ สุภษิตซึ่งประคิษฐ์มาไ้วัน
 ไ้จะแกล้งแตงค้ำมารำพัน
 จะรำไปสักเท่าไรก็ไม่หมค
 อกุส่าห์ครองตริตริกนิกจำเนียร
 พอเป็นเรื่องสำหรับคั้บทุกซ์โทษ
 เป็นตำรับแบบฉบับไปยี้คยาว
 ข้อไหนชั่วแล้วอย่ามัวไปขึ้นทำ
 เก็บประกอบเอาแต่ชอบในเรื่องความ
 อย่าฟังเปล่าเอาแต่กลอนสุนทรเพราะ
 ไ้เป็นแบบสอนตนพันรำคิ
 ให้สุษีศรีเมืองเลื่องลือฟัง
 เป็นที่ชื่นเช่นอย่างนางสีดา

ให้สามืออัยศลงทคหัว
 มัคมือผู้ผูกแขวนแก่นเขียนตี
 คุเหมือนเปเรตเวทนาน้ำบัคสี
 ที่ไม่มีภัสคาให้มาคุ
 ึ่งให้เมียเขียนค่าน้ำอกสุ
 มิไ้สู้รบรบสั้ประยุฑ์
 คุเหมือนไม่มีจิตคิคบุรุษ
 น้อยมนุษย์ที่จะเป็นไ้เช่นนั้น
 กงสู้รบโต้เต็มให้เข้มขัน
 ร้างหย่ามันเสียให้ค้ำงอยู่กลางกัน ฯ
 ล้วนแต่มีเยียงอย่างคังเศกสรร
 คนทุกวันม้กอย่างนี้มีอาเกียรณ
 ช้เกยจคเห็นคเห็น้อยเมือมือเขียน
 ๕ ติงความเพียรผูกข้อต่อเรื่อรราว
 เป็นประโยชน์แก่ศตริที่สวยสาว
 ในเรื่อรราวสุภษิตลิติตความ
 จงจคทำบุญบาปอย่าหยาบหยาม
 ประพฤคิตตามห้ามใจเสียให้คิ
 จงพิเคราะห์ค้ำเลศประเศริฐศริ
 กันบัคสีค้ำค่อนคนนินทา
 หอมจรงกลินกล้วท้วทศ
 ในไ้หล้าหมายประคองท้วน้องเอย ฯ

เที่ยววัดวันอุโบสถ

ข้าพเจ้าสองสามีภรรยารู้สึกได้บุญมากในการที่บวชลูกชายคนรองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ บุญทันตาเห็นที่ข้าพเจ้าได้รับก็คือ ขณะที่ลูกบวชอยู่วัดนวลนรดิศในเวลาเช้าพรรษาเรา ๒ คน ต้องไปฟังธรรมที่วัดนั้นในวันพระ พร้อมกับเยี่ยมพระลูกชายไปด้วยเป็นประจำตลอด ๓ เดือน ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าประกอบอาชีพเป็นส่วนตัว จึงมีโอกาสเช่นนั้น แต่ก่อนนั้นไม่ได้เข้าวัดฟังธรรมเลย ได้แต่ทำบุญตักบาตรเป็นประจำเท่านั้น

ขณะเข้าโบสถ์ เห็นอุบาสิกอุบาสิกาเขาสวมหมวกทำวัตรเข้ากัน ข้าพเจ้าไม่เคยบวชเรียนมักใส่หมวกไม่ได้ทั้ง ๒ คน จึงชวนชายหาหมวกให้สวมหมวกมาอ่านไปกับเขาได้บ้าง ไม่ได้บ้างก็ไม่เป็นไร เพราะมีหัวหน้านำสวด ถึงจนบัดนี้ ทั้ง ๕ ปีแล้วก็ยังไม่เคยครบ ต้องเบียดำราสวดกันอยู่เรื่อย

ครั้นออกพรรษา ลูกก็ลาสิกขาออกมาแล้ว แต่เรายังคิดใจในการที่ได้สวมหมวกทำวัตรเข้า รับผิดชอบ ฟังธรรมต่อไปอีก จึงตั้งปณิธานกันไว้ว่า ต่อแต่นี้เราจะพยายามไปวัดให้ได้ทุกวันพระเว้นแต่วันที่มีกิจจำเป็นหรือป่วย และจะตระเวนไปวัดต่าง ๆ ทั่วไปทั้งพระนครและธนบุรี พร้อมกับชมภายในพระอุโบสถ และบริเวณวัดต่าง ๆ ไม่จำเจวัดใดวัดหนึ่งเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นกำไรชีวิตไปด้วย ทั้งนี้เพราะคิดเห็นว่า ชาวต่างประเทศเขามาแต่เมืองไกล เขายังเข้าไปเที่ยวชมศิลปะในวัดต่าง ๆ ได้ แต่เราเป็นคนไทยอยู่ใกล้วัดแค่นี้เองกลับไม่เข้าไปชมก็เป็นที่น่าเสียดายยิ่งที่มีของที่อยู่แล้วไม่รู้คุณค่า บางคนอุทิศสำหรับเสียค่าเครื่องบินราคาแพง ๆ ไปเที่ยวชมถึงเมืองนอกเมืองฝรั่ง ก็อย่างลำบากก็ต้องตระเวนต่อไปอีก และอาจไม่วิจิตรซาบซึ้งเหมือนศิลปะของไทยเรา เพราะไปคนละแบบ

นี่แหละครั้นที่สมว่าเป็นการได้บุญที่ได้ ไปเที่ยวชมวัด โดยเริ่มแต่การบวชลูก มีเงินนั้นก็อาจไม่ได้ไปอย่างเคยวันก็ได้

ต่อไปนี้ก็จะพาท่านไปชมวัดต่าง ๆ ในวันอุโบสถ หรือที่เรียกว่าวันธรรมะสวนะ หรือวันพระ เริ่มแต่วัดพระแก้วเลยก็แล้ว วัดนี้ส่วนมากท่านคงจะได้เคยเข้าไปชมและนมัสการพระแก้วมาแล้ว ซึ่งเปิดให้ประชาชนเข้าชมได้เพียงวันพระและวันอาทิตย์ หรือ

วันนักขตฤกษ์บางวันเท่านั้น ผู้เข้าไปต้องแต่งกายให้เรียบร้อย จะสวมรองเท้าฟองน้ำหรือ
เมื่อก่อนนี้ผู้หญิงนุ่งกางเกงก็เข้าไม่ได้ ที่นอกกำแพงหน้าวัดบางที่ก็มีผู้หญิงเอาผ้าถุงมาเตรียม
ไว้ให้เช่า มีหม่อมหรือชาวบ้านไกลบางคนนุ่งกางเกงมาเข้าไม่ได้ ต้องไปเช่าผ้าถุงนุ่งทับกางเกง
เดินเข้าไปจึงได้ บางที่ก็เห็นกางเกงแลบออกมาได้ผ้าถุงคู่หน้าชั้น แต่เดี๋ยวนี้การสวมกางเกง
ที่ไม่สั้นเกินไปเป็นของธรรมดาและถือว่าสุภาพแล้ว ทางการจึงยอมให้เช่าวังได้ โดยมากคน
เข้าไปยกมือไหว้ที่ปราสาทพระเทพบิดรก่อน เมื่อขึ้นไปกระเบื้องพระอุโบสถแล้วจะมีคนไป
ชมและนมัสการเป็นอันมากทั้งไทยและเทศ หากผู้ใดจะเข้าไปในพระอุโบสถ จำเป็นต้อง
ถอดรองเท้าก่อน ถ้าเกรงหายก็นำเข้าไปฝากไว้ในที่เจ้าหน้าที่เขาจัดไว้ เขาจะแจกบัตรให้ ๒
แผ่นมีเลขเหมือนกัน แผ่นหนึ่งใส่ไว้ในรองเท้า อีกแผ่นหนึ่งเก็บไว้ แล้วเราก็นำรองเท้าไป
วางบนชั้นตรงกับเบอร์ที่เขาทำไว้ เวลากลับก็เอาเบอร์ไปเลือกหยิบแสดงให้เจ้าหน้าที่เขาดู
แล้วก็รับรองเท้าไปได้ ส่วนค่าบริการรักษารองเท้าั้น สุดแต่จะบำรุงเขามากน้อยอย่างไร
ก็ได้ หรือไม่ให้เลยเขาก็ไม่ว่า

ที่เชิงบันไดขึ้นพระอุโบสถ ซึ่งสูงไปจากระดับกระเบื้องอีกชั้นหนึ่งนี้มีกระถางปัก
รูปเทียนและพานรับดอกไม้ที่มีผู้นำไปบูชา สำหรับดอกไม้รูปเทียนนี้ ถ้าไม่เอาไปจากบ้าน
จะหาซื้อเอานอกกำแพงมีเด็กเที่ยววิ่งขายให้ หรือจะซื้อที่โต๊ะทางสำนักพระราชวังเขาตั้งขาย
ไว้ภายกำแพงที่ข้างประตูเข้านั้นก็ได้

เมื่อเข้าไปในพระอุโบสถจะเห็นผู้คนชายหญิงนั่งอยู่แล้วเป็นอันมากในเมื่อเวลา
ใกล้ ๙.๐๐ น. โดยมากมักจะไม่มีใครมีที่นั่งแน่นขนัดไปหมด ทางด้านขวาเขามีเชือกกันเป็น
ช่องทางเดินสำหรับภิกษุสามเณรเข้าไปนมัสการเฉพาะ แต่ว่าช่องนั้นมักจะแน่นเสียทุกวันเลย
คนหนุ่มคนสาวก็มีเป็นอันมากที่ไปคอยสวดมนต์ฟังเทศน์ มีพวกผู้มั่งอายุเป็นอันมากไม่ยอม
เข้าไปเบียดเสียดข้างใน ก็ออกมานั่งอยู่ที่ศาลารายภายนอกกำแพงแก้วของพระอุโบสถ ซึ่ง
ทางการเขาตั้งลำโพงขยายเสียงออกมาให้ได้ยินได้ฟังกันทั่วถึง

ครั้นถึงเวลา ๙.๐๐ น. ท่านผู้เป็นหัวหน้าซึ่งคงเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักพระ-
ราชวังก็เริ่มนำสวดไหว้พระแล้วทำวัตรเช้า ในคำกราบไหว้พระรัตนตรัยนั้น ผู้นำได้สวดคำ
แปลด้วย แต่ว่าออกจะแปลมากไปหน่อย เหมือนจะแต่งเองให้พิสดารมากไปจนน่ารำคาญ
ไม่กะทัดรัดเหมือนที่ท่านรจนาไว้ เดิมไม่เคยได้ยินที่ใดเหมือนของท่านผู้นั้นนำ คำแปล คำ

๑๔๕ ๑๗๗
๕๕๑๑๗
๗.๑๗
๗๕ ๑๗๑๒๕๗

๕๑๒๔๕ หอสมุดแห่งชาติ
สาขาจังหวัดชลบุรี

สวคมนตรี ท้าวตรีเข้า ท้าวตรีเย็น ท่านที่สนใจก็จะหาซื้อหนังสือมาอ่านได้โดยเฉพาะที่หลังวัด
มหาธาตุมีขายเยอะแยะเลย

เมื่อผู้เฒ่าล่านำไหว้พระรัตนตรัยเสร็จ ต่อจากนั้นก็สวดพร้อมกันตามจังหวะที่เคย
ปฏิบัติกันมา คำสวดบางตอนก็เหมือนเมื่อเป็นนักเรียนเคยสวดมาแล้ว บางตอนก็มากกว่าฝึก
แปลกไปบ้าง โดยมากอุบาสกอุบาสิกาที่นั่งสวดอยู่ในพระอุโบสถนั้นสวดกันได้กว้างเสียงก้อง
ซัดเจนแทบทุกคน จะมีเปิดตำราอย่างข้าพเจ้าก็มีบ้าง เพราะตำราสวคมนตรีทางการเขาคือมีไว้
ให้ยืมอ่านสวดหลายเล่มเหมือนกัน

ข้าพเจ้าไม่เคยรู้คำแปลของคำสวคมนตรี ท้าวตรีเข้า ท้าวตรีเย็นมาก่อนเลย เพิ่งมา
แจ่มแจ้งก็เมื่อไปร่วมสวดกับเขาคั้งนี้ พอมีเวลาว่างก็ได้อ่านคำแปลจึงรู้เรื่องราวที่เราสวดว่า
อะไร โดยย่อก็คือสรรเสริญพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และทำความเข้า
ใจในพระธรรมที่พระพุทธองค์ได้สั่งสอนว่าอะไรเป็นทุกข์ และวิธีขจัดทุกข์โดยพิจารณาว่า
ชั้นที่ ๕ เป็นของไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตนที่จะมายึดถือ เป็นของธรรมดาโลกต้องเป็นไปดังนี้
เป็นต้น

เมื่อท้าวตรีเข้าเสร็จแล้ว พระผู้เป็นองค์เทศนาซึ่งทางการนิมนต์มาจากวัดต่างๆ
สุดแต่จะสมควร เพราะวัดพระแก้วไม่มีพระสงฆ์ ก็ขึ้นนั่งบนธรรมาสันเตรียมเทศน์ต่อไป

ผู้นำได้กล่าวคำประกาศอุโบสถ ซึ่งมีใจความว่า วันนี้เป็นวันพระ สารุขนพึง
เข้าวัดฟังธรรมโดยเริ่มแต่รักษาศีลอุโบสถ ๘ ประการนั้น เป็นการบูชาพระพุทธองค์ต่อไป
ครั้นแล้วทุกคนภายในพระอุโบสถจะกล่าวคำอาราธนาศีล ๘ เสียงก้อง ๆ พร้อมกัน ไม่ใช่
หัวหน้าอาราธนาคนเดียว

จากนั้น พระท่านก็บอกนะโม ๆ และคำปฏิญาณ คือเอาพระพุทธรูป พระธรรม
พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ที่ระลึก จนกระทั่งถึงการให้ศีล ซึ่งอุบาสก อุบาสิกา ก็รับกันคั่ง ๆ
ทุกคน ไม่ใช่อุบอับในลำคอ โกรโครับเพียงศีล ๕ ก็รับแต่ ๕ โกรโคร้ออุโบสถก็รับศีล ๘

เสร็จแล้ว ที่วัดนี้หัวหน้าไม่ได้กล่าวอาราธนาธรรมเหมือนวัดอื่น ๆ จนครั้งหนึ่ง
พระท่านผู้เป็นองค์เทศน์ท่านรออยู่ครู่หนึ่งเห็นเขาไม่อาราธนาท่านก็เลยเทศน์ และพูดว่า
เมื่อที่นี้เขาไม่อาราธนาธรรมกัน ท่านก็เทศน์เลยละ เพราะท่านดูคุณนิมนต์มาแทนอีกองค์หนึ่ง
ที่ท่านเมื่อกิจจำเป็นมาได้ ถูกก็แปลกก็ ไม่รู้ว่าทางราชการเขาจะทำให้แปลกกว่าชาวบ้านเขา
อย่างไร

เมื่อพระท่านเทศน์จบแล้ว ก็สวดคำแสดงตนเป็นอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งผมก็ต้องเปิดตำราตามเดิมอีกนะแหละ แล้วพระท่านก็ให้พร ก่อนลงจากธรรมาสน์เป็นเสร็จธุระการฟังธรรม ผู้คนที่ทยอยกันออกจากพระอุโบสถ ตอนนั้นชาวต่างประเทศที่มาชมพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ต่างก็เข้ามาโดยการนำของไกด์เป็นส่วนมาก เป็นกลุ่ม ๆ บ้างก็ทำนมัสการ บ้างก็นั่งไม่ค่อยเรียบร้อย เพราะความไม่เคยชินของเขา ตลอดเกือบทั้งวัน และในตอนบ่ายก็มีเทศน์อีกครั้งหนึ่ง

ที่ผมเล่าเรื่องวัดพระศรีรัตนศาสดารามมายาวอย่างนี้ เพราะเป็นต้นพิธีการทางศาสนาที่ชาวพุทธเราพึงควรทราบ ต่อไปก็ไม่ต้องเล่าละเอียดซ้ำอีก เว้นแต่จะมีผิดแผกไปอย่างไรก็เล่ากันฟังต่อไป

วัดต่อไปที่เราพากันไป คือวัดโพธิ์ เรียกคำหลวงว่าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม อยู่ใกล้ ๆ กับวัดพระแก้วนั่นเอง และเดี๋ยวนี้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบันด้วย ภายในพระอุโบสถ ซึ่งมีพระประธานองค์ไม่ใหญ่นัก นั่งประดิษฐานอยู่บนพระแท่นอันสูงใหญ่ ถัดลงมาที่เห็นได้ชัดสะกุกตา บนฐานนั้น มีบาตรอยู่ลูกหนึ่งและพานแว่นฟ้ารองรับพระคัมภีร์อยู่พานหนึ่งซึ่งใหญ่โตมาก บรรยากาศซมุกซมัวหน้อย ไม่ใคร่สว่างมากนัก ถ้าไม่ใช้แสงไฟเข้าช่วยก็จะมีตมมาก ครั้นได้เวลา ๙.๐๐ น. พระสงฆ์ท่านก็จะลงโบสถ์พร้อมเพรียงแล้วก็สวดทำวัตรเช้าก่อน เสร็จแล้วอุบาสกอุบาสิกาที่สวดที่หลังโดยการนำของทายกการสวดก็เช่นเดียวกับที่วัดพระแก้วนั้นแหละ การรับศีลก็รับตั้ง ๆ ทุกคน แต่มีองค์หนึ่งที่ท่านบอกคำปฏิญาณ คือเอารัตนตรัยเป็นที่ฟัง ที่ระลึกนั้น ท่านบอกคำอรรถและคำแปลให้เสร็จตลอดจนศีลทั้ง ๘ ข้อ ท่านก็แปลให้เขารับด้วย ทำให้ผู้ที่ไม่ค่อยเข้าใจข้อความได้ดี ก่อนที่จะเทศน์ก็มีอาราธนาธรรมเช่นทั่ว ๆ ไป

หลังจากฟังเทศน์เสร็จแล้วลงมาข้างล่างที่ระเบียงวิหาร จะมีการทำบุญสังฆทานกัน มีพ่อค้าแม่ค้ามาขายอาหารต่าง ๆ สำหรับผู้มีศรัทธาจะได้ซื้อใส่ถาดไว้ถวายพระ พอได้เวลาเพล คือ ๑๑.๐๐ น. พระสงฆ์ไม่น้อยกว่าเก้ารูป ก็ลงมาล้างการถวายสังฆทานนั้นแทนพระสงฆ์ทั่วไป แล้วลูกศิษย์ก็นำอาหารนั้น ซึ่งมีคนทำบุญไว้เต็มถาดเป็นอันมาก ไปแจกถวายตามกุฏิต่าง ๆ ทั่วกัน ภายในวัดนี้มีที่นาที่เขยว่นาชมเป็นอันมาก จะเล่าให้ละเอียดทั่วด้วยไม่ได้แน่ มีชาวต่างประเทศเข้าชมบริเวณวัดและพระพุทธไสยาสน์เป็นอันมากทุกวัน ท่านควรหาโอกาสเข้าไปนมัสการและชมวัดให้ทั่วถึงด้วยตนเองต่อไป

วันพระต่อมาขอพาท่านไปวัดมหาธาตุกับข้าพเจ้าอีก วัดนี้ก็อยู่ใกล้วัดพระแก้ว เหมือนกับวัดโพธิ์เช่นกัน แต่อยู่ด้านเหนือของพระบรมมหาราชวัง ส่วนวัดโพธิ์อยู่ด้านใต้ หน้าวัดเข้าทางสนามหลวง มีช่องประตูผ่านคอกหอกจดหมายเหตุแห่งชาติ เดินตรงเข้าไปมี ประตูวิหารอีกชั้นหนึ่งก็ถึงวิหารพระมหาธาตุ ภายในประดิษฐานมณฑปประดับด้วยกระจก สวยงามครอบองค์พระเจดีย์ บิณฑุกาละสีงอร่าม ขนาดสูงประมาณ ๓ วา ใว้องค์หนึ่ง ซึ่งภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ เป็นที่เคารพบูชาของชาวพุทธทั่วไป เมื่อบูชาสักการะ ด้วยดอกไม้ธูปเทียนที่ทางวัดจัดไว้ให้ ตามแต่ผู้ใดจะทำบุญกับบริจาคเงินใส่ลงในตู้ แล้วหยิบ ไปบูชาเอาเอง โตะดอกไม้เขาคังไว้ที่ระเบียงวิหาร มีแม่ชีคอยเผ้าจักดอกไม้ไว้ให้

เมื่ออ้อมไปทางซ้ายพระวิหารพระมหาธาตุก็จะถึงตัวพระอุโบสถ แต่ทางขึ้นอยู่ ข้าง ๆ ทั้ง ๒ ข้าง วัดนี้มีประชาชนทั้งหนุ่มสาวเฒ่าแก่ไปฟังธรรมกันมาก โดยเฉพาะใน ระหว่างเช้าพระภิกษุยังแน่นล้นหลามต้องไปนั่งฟังธรรมกันที่ระเบียงวิหารรอบ ๆ ซึ่งเขามี เครื่องขยายเสียงส่งไปถึง แม้ในพระวิหารพระมหาธาตุและบริเวณลานนอกโคกหลังวัดก็มีลำโพง ขยายเสียงส่งไปถึงด้วย

ได้เวลา ๙.๐๐ น. พระสงฆ์ขึ้นพร้อมกันในโบสถ์ แล้วท่านก็สวดทำวัตรเช้า เสร็จแล้ว อุบาสกอุบาสิกาที่สวดเช่นเดียวกับวัดโพธิ์ การรับศีลก็รับกัน ๆ ทุกคน เมื่อพระ ท่านขึ้นเทศน์ แล้วถ้าท่านโชคไม่ดีไปนั่งอยู่ใกล้ท่านสุภาพสตรี ๒ ท่าน โดยมากสูงอายุน้อยซึ่ง บังเอิญมาพบกันที่วัด ท่านก็จะสนทนากันบ่อย ๆ พอให้ท่านที่นั่งอยู่ใกล้ ๆ ว่าคาญได้ เลยฟัง เทศน์ไม่รู้เรื่องแม้จะมีขยายเสียงอยู่รอบ ๆ ก็ตามแต่ไม่มีสมาธิ คงนั่งแถมของชมพระประธาน องค์มหิมาซึ่งมีนามว่าพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งถูกบิณฑุกาละสีงอร่ามฟังเสร็จมาไม่นาน ยัง ไม่เศร้าหมองเลย พร้อมทั้งตั้งตาคอยข้างเคียงให้ควิจิตรตระการตาขึ้นไปพลางจนกว่าจะ จบเทศน์

ที่หลังพระระเบียงวิหารบริเวณลานนอกโคกมีตลาดนัดย่อยอยู่บริเวณนั้น ท่านจะหา ซื้อผักหญ้าอาหารสุกอาหารแห้งได้ทุกชนิด มีบางท่านซื้ออาหารสำเร็จไปถวายสังฆทานพระ เช่นเดียวกับวัดโพธิ์

ที่ลานนอกอีกด้านหนึ่ง และบนคานหักสมเด็จเป็นที่แสดงปฐกถาธรรมโดยผู้ ทรงคุณวุฒิ เช่นเกี่ยวกับในศีกธรรมวิชัย ซึ่งมีเครื่องปรับอากาศเป็นห้อง เย็นก็มีการฟัง

ปลูกตาจากผู้ที่รับเชิญ และสวนคนค้ำฝักสมาธิจนกระทั่งค่ำจึงหมดรายการ ตามได้คั่นโอโกล ยังมีกลุ่มอภิปรายธรรมะกลุ่มเล็ก ๆ อีกหลายกลุ่มสุดแค่อริยาข้อ ที่ในวิหารหอสมุดก็ยังมีกาเรียนโยคะศาสตร์ด้วย

วันพระถัดมาขอพาท่านไปวัดราชประดิษฐ์สถิติมหาสีมาราม วัดนี้ไม่ค่อยมีคนรู้จักกันเพราะอยู่ออกจะลับ ๆ หน่อย แต่ขอบอกท่านว่าอยู่ตรงข้ามถนนฝั่งคลองกับกระทรวงมหาดไทยข้างคลองหลอด ตรงที่มีอนุสาวรีย์รูปหมูนั่นแหละอยู่หน้าวัดนี้พอดี เข้าไปทางถนนซอยข้างกระทรวงต่างประเทศก็มีประตูวัดทางฝั่งใต้ เข้าไปแล้วจึงจะพบบริเวณวัดเป็นที่สงบเงียบอย่างยิ่ง กุฏิเดิน ๆ ก็คล้ายกับเป็นบริเวณเดียวกับวังสราญรมย์ ตัวพระอุโบสถประดับด้วยหินอ่อนแผ่นเล็ก ๆ และตัวพระเจดีย์ใหญ่หลังพระอุโบสถก็ประดับด้วยหินอ่อนเช่นเดียวกัน แต่เนื้อหินละเอียดศิลปะโบสถ์วัดเบญจมบพิตรไม่ได้

วัดนี้เป็นวัชรธรรมอุติกนิทาย จึงวันพระบางวันก็ตรง บางวันก็ไม่ตรงกับวัชระพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งถือตามมหานิกายอย่างเดียวกับวัดโพธิ์และวัดมหาธาตุ ๒ ข้างโบสถ์ มีอาคารคล้าย ๆ เทวาลัยมีลวดลายประติมากรรมอย่างละเอียดเป็นชั้นเป็นช่อสวยงาม และที่หน้าบันทำเป็นรูปหน้าพรหมทั้ง ๔ मुख ภายในทราบว่ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และคงจะมีพระบรมอัฐิบรรจุอยู่ด้วย ที่หน้าพระอุโบสถในวันพระทางวัดหรือผู้มีศรัทธาจะมีรูปเทียนใส่พานไว้ให้สำหรับผู้ที่ไม่ได้นำไปจุกบูชาพระรัตนตรัย เมื่อเข้าไปนั่งข้างในโบสถ์ซึ่งมีพระพุทธรูปเต็มพื้นที่ในโบสถ์ ได้เวลา ๙ น. พระท่านก็ตั้งโบสถ์พร้อมแล้วก็สวนมนต์ทำวัตรเช้า เสร็จแล้วรวาวาสก้สวนบ้างเหมือนวัดอื่น ๆ แต่มีก้าสวนเพิ่มอีกบทหนึ่งให้พิจารณาเรื่องกรรมของตน ซึ่งต้องพิจารณาเรื่อง ๆ เพื่อความไม่ประมาท สวนทั้งคำพระและคำแปลเป็นภาษาไทย พังแล้วทำให้ก้เลศเบาบางลงได้มาก สวนกันทั้งบรรพชิตและฆราวาสแก่คนละที่ เมื่อเทศนาจบแล้วก็มีการถวายสังฆทาน ซึ่งมีผู้ทำใส่ปันโศมาเป็นเถาเรียบร้อยได้ ๑๐ เถา เข้าใจว่าเราจัดเป็นเวรของทายาทที่มีจิตศรัทธาเปลี่ยนเวียนกันไป

วันพระต่อมาอีกขอพาท่านไปชมวัดราชบพิตร ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับวัดราชประดิษฐ์ฯ ที่ตรงมุมวัดข้างถนนริมคลองหลอดมีบริเวณหนึ่ง ได้จัดไว้เป็นที่บรรจุพระอัฐิของเจ้านายในพระราชวงศ์จักรี ภายในมีพระเจดีย์รูปแปลก ๆ บางองค์ทำเหมือนโบสถ์ฝรั่งก็มี ล้อมรอบด้วยกำแพงโปร่งมีให้ใครเข้าไปพลุกพล่านได้ ที่นี้ก็พาท่านเข้าไปที่ตัวพระอุโบสถของวัดนี้

ซึ่งเป็นวัตรกรรมยุคเหมือนกัน คุยกายนอกก็คล้ายกับวัดหลวงอื่น ๆ มีขนาดเล็กพอ ๆ กับวัดราชประดิษฐ์ แต่ภายในตกแต่งคล้ายกับพระราชวังแบบฝรั่ง ตั้งแต่ผนังและเพดานไม่มีลักษณะโบสถ์ไทยเลย ก็เรียกว่าแปลกตาไปอีกแบบหนึ่ง แต่ก็หน้าดูชมมาก ด้านหลังพระอุโบสถเป็นระเบียงวิหารล้อมรอบพระเจดีย์ใหญ่ อยู่บนพื้นสูงเท่าระเบียงโบสถ์ ซึ่งสูงกว่าพื้นดินธรรมดามาก ลักษณะวัดนี้กับวัดราชประดิษฐ์ คุกล้ายคลึงกันมาก

ต่อมาอีกวันพระหนึ่ง ก็ขอพาท่านไปฟังธรรมที่วัดสุทัศน์เทพวราราม ที่เสาชิงช้าบ้าง วัดนี้ส่วนมากเทศน์ในวิหารหลวงพ่อโต ซึ่งดูเหมือนจะองค์ใหญ่กว่าในพระอุโบสถ วัดมหาธาตุ ชื่อว่าพระศรีศากยมุนี อารามมาจากวัดมหาธาตุสุโขทัยเมืองเก่า พิจารณาดูไม่ทราบว่าเป็นเขาสร้างพระวิหารเตรียมรับไว้ก่อน แล้วจึงเลื่อนองค์พระทั้งองค์เข้าไปทางประตู - ซึ่งสูงใหญ่พอกันกับองค์พระที่จะตะแคงกรือ ๆ เข้าไปได้ หรือเขาประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ก่อน แล้วจึงสร้างกำแพงและหลังคาคลุมภายหลัง หรือว่าพระองค์นี้ช่างโบราณเขาทำให้ถอดออกเป็นชิ้น ๆ มาประกอบได้ แต่ก็นับว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของคนโบราณที่ยังไม่มีเครื่องมือกลที่มีกำลังมาก ๆ แต่ก็สามารถเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปที่หนักเกือบร้อยตันจากเมืองสุโขทัยมาไว้กรุงเทพฯ ได้ แม้ที่วัดมหาธาตุซึ่งพระพุทธรูปศรีสรรเพชญ์นั้นก็ไต่ความว่ายย้ายมาจากอยุธยาเหมือนกัน ผิดถูกอย่างไรขออภัยด้วย

ยังมีวัดอีกเป็นอันมากที่เราจะพาท่านไปชม เช่น วัดมหารณพาราม มีพระพุทธรูปชื่อพระร่วง เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยเนื้อทองคำถึง ๖๐% เชิญมาจากเมืองสุโขทัยเก่า โดยเป็นพระปิดทองธรรมดา ฟังมารู้ภายหลังว่าเป็นเนื้อทองคำก่อนพบพระพุทธรูปทองคำวัดไตรมิตรไม่เท่าไร แต่ไม่ได้โฆษณาให้ดัง เพราะเกรงจะรักษาลำบาก องค์พระก็ขนาดใหญ่กว่าวัดไตรมิตร ประดิษฐานอยู่ในวิหารใหญ่หลังหนึ่งโดยเฉพาะ

วัดชนะสงครามใกล้บางลำภู ก็มีพระอุโบสถใหญ่มาก ภายหลังฟังธรรมแล้วก็มี การถวายสังฆทานเหมือนวัดโพธิ์ แต่มีคนทำบุญถวายมาก มีพระเนรมารับสังฆทานถึง ๒๐ กว่าองค์ ที่ลานหน้าพระอุโบสถมีบ่อน้ำเล็ก ๆ อยู่กับพื้นดินบนลานคอนกรีตนั้นเอง แต่เขากันปิดไว้เรียบร้อย เบิกออกดูจะมีน้ำเต็มอยู่เสมอตลอดฤดูฝน ฤดูแล้ง โดยไม่มีใครไปเติมให้เลย มีน้ำซึมขึ้นมาในบ่อนั้นเองตลอดปี ตกไม่แห้ง เป็นบ่อน้ำ ๆ ไม่ถึงศอก ก็เป็นของน่าประหลาดแห่งหนึ่งเหมือนกับชาวบ้านถือเป็นน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ด้วย

ถ้าข้าพเจ้าจะเล่าให้ทั่วเท่าที่เคยผ่านวัดต่าง ๆ มากี่เห็นจะไม่จบง่าย ๆ สำหรับหนังสือที่จะพิมพ์แจกครั้งนี้ก็จะมากเกินไป และท่านผู้อ่านก็จะเกิดความเบื่อหน่ายจึงจะขอยุติเสียที แต่ขอแถมท้ายว่า ข้าพเจ้าได้ไปพบการนำสวคมนต์ทำวัตรวัคพิชัยญาติ ไกล่วงเวียนเล็กฝั่งธนบุรี ด้วยเทปซึ่งพระท่านบันทึกไว้ให้ โดยไม่ต้องมีตัวอุบาสกนำเช่นวัดอื่น ๆ เพียงแต่พระท่านคอยช่วยเปิดปิดสวิตให้เท่านั้น อุบาสกเทปบันทึกเสียงนี้จะนำเรากลับแต่เริ่มต้น สวคไปพร้อมกับเราจนจบ จนถึงอาราธนาศีล อาราธนาธรรมเสร็จเลย ก็เป็นความสะดวกและความก้าวหน้าอย่างหนึ่ง เพราะหัวหน้าอุบาสกที่กล่าวนำสวคณั้นบางทีป่วยหรือติดธุระมาวัดไม่ได้ ซึ่งผมเคยไปพบมาวัดหนึ่งแล้ว ไม่มีใครอาราธนาศีลอาราธนาธรรมได้อยู่ในโบสถ์นั้นเลย ต้องอุปโลกน์ให้ข้าพเจ้าซึ่งฟังเคยเข้าไปในโบสถ์นั้นเป็นครั้งแรก เป็นผู้กระทำหน้าที่อาราธนา ถ้าวัคใต้อยากได้กอบปีเทปนำสวคมนต์สำหรับไปใช้กับวัดที่หาหายก่นำสวคมนต์ยากจะไปขอยืมจากวัดนั้นก็คงจะได้

ขอกุศลผลบุญที่ข้าพเจ้าได้เล่ามานี้เกี่ยวกับวัดต่าง ๆ หากจะมีบ้าง ก็ขออุทิศส่วนกุศลนี้ให้แก่ คุณพ่อเชื่อม เอ็มมถล ผู้ซึ่งล่วงลับไปแล้วนี้ด้วย เทอญ.

สาย ตันจารัตน์

กาลลอนเบคเตล็ด

แก๊สะอึก

หมอนแนะว่าดำสะอึก อึก อึก อึก	ควรรู้จักรักษาย่าหวันไหว
น้ำศาลทรายหนึ่งซ็อนเล็ก บ็อนเข้าไป	ปากอมไว้ อย่าได้รีบกลืนกิน
ให้น้ำศาลทรายละลายกลายเป็นน้ำ	จะหวานฉ่ำล้ำคอคอโค่นดิน
สะอึกหายคล้ายกับตึกบึกบึน	เราจะสนว่าคาญเอ๊กบ้านเอย

แก๊แฝกฉาย

ถ้าเราเป็นแฝกฉายไม่หายแห้ง	ชอบแฝกแดงคันใหญ่ไปหาหมอ
จะกินยาฉิกยาอาวีรือ	แฝกเล็กพอรักชายาพื้นเมือง
เอากระลามาทังยังจานใหญ่	กีบถ่านไฟแดงจ้มาก้อนแข็ง
ใส่ไว้ในกะลาหามคเปลือก	มีอ๊กเอ็งเกิดควัน น้ำนันแคง
ทกตึกจานก็อย่าใช้ทาแฝก	แสบคีแท้ จจริงนะจะแคง
เอาสำลีแตะยาทาแรงแรง	แฝกฉายแห้งหายดี สองซึกุด

แก๊ผมร่วง

ท่านผู้โตผมร่วงอย่าท่วงนั้	ต้องรู้จักรักษา ถ้าหากผม
ไม่ยึดแน่นหนังศีรษะจะระบรม	เกล็ดผสมน้ำอุ่นคุณใส่ดู
แต่ต้องสระผมก่อนคอนจะใส่	ทังเอาไว้ มีเราเกานวดดู
หนังศีรษะจะร้อนคอนผมฟู	รอสักครู่จึงล้าง อย่างหมดเกล็ด

แก๊แฝกเป็นในรากผม

มีแฝกเป็นบนศีรษะจะอาชเขา	ขอให้เอา "ตีปลา" ทาที่แฝก
ตีปลาสด อุดใจท้ออย่างแวง	วันหนึ่งแค่หนึ่งครั้งตั้งใจทา
เอามันหมูสดคกทหาซ้า	ทำคอนกำกลอดคินต้นล้างหน้า
จึงค่อยล้างกดินเหม็นควาตีปลา	ทำสักห้าหกวันเห็นทันใจ
ผมจะค่อยขึ้นมานำแปลกอึ้ง	เป็นความจริง ตีปลาที่ทาได้
ตีปลาหมอ ตีปลาช่อน มีดมไป	เก็บไว้ในตู้เย็นไม่เหม็นเอย

๕ ๕ ๕
น้ำผึ้ง-น้ำชา

แพทย์ คร. โมคคอก เขียนบอกคนทั่วหล้า
ชาครึ่งแก้วขนาดกลางอย่างถ้วยกลม
จะแก้โรคความดันมันลดค่า
ให้คนชราอายุสั้นยาว
และผู้ที่มีโรค หัวใจอ่อน
ชาไทยก็ มีขายค่ะ อย่างสะดวก

เอาน้ำผึ้ง-น้ำชา มาผสม
น้ำผึ้งที่หน้าชม สองช้อนคว
และจะนำบำรุงให้หนุ่มสาว
แก้โรคหญิงตกขาว หรือเลือกจาง
แพทย์ว่าผ่อนโรคได้ ไม่หมองหมาง
น้ำผึ้งอย่างเคียนห้าห้าว่าดี

๕ ๕ ๕
น้ำผึ้งต้องกล้วยน้ำฉะว้า

เอากล้วยสุกมาใส่ไว้ในโหล
บีกโหลไว้หนึ่งเดือนเหมือนรอกอ
เป็นยาอายุวัฒนะควรจะเชื่อ
ความแข็งแรงแกร่งเท่าที่เราเคย

น้ำผึ้งไซ ใฝ่ไป ให้ท่วมหน้อย
แล้วจึงค่อยกินไป ไม่ป่วยเลย
คนเราเมื่อ ชรา อย่าเขื่อนเลย
ควรเปรียบเทียบกล้วยของกัจจุน

๕ ๕ ๕
น้ำส้มสายชู

น้ำส้มอย่างดีเขามิขาย
คนที่อ้วนเกินไป ไม่ควรากริ่ง
ต้นขึ้นมาอย่าเพิ่งมีไม้โ
อ้วนจะผอมผอมจะอ้วนควรสังวรณ
ที่มีอย่างนี้จะดีไม่มีโรค
ท่านจะต้องซัณฑ์หมั่นพากเพียร

ซื้อมากินละลายกับน้ำผึ้ง
คนอ้วนจึงดื่มครึ่งแก้วก่อนจะนอน
ท้องทุโร คิมน้ำ ห้าแก้วก่อน
ค่อยค่อยผ่อนคิมได้ไม่อาเจียน
เหมือนมีโรค ไม่มีเรื่องปวดเคียร
ไม่มีโรคเบียดเบียน เป็นสุขเฮย

หัวหอม

แพทย์ฝรั่งหัวใจให้เชื่อเขา
แกงหมูเห็ดเป็ดไก่มารับทาน
แก้เป็นหวัดคักจุมกอย่างถูกต้อง
วิเศษแท้ หอมแก้หวัดภายใน

ว่าจงเอาหัวหอมกินพร้อมอาหาร
จะเป็นการดียิ่งกว่าสิ่งใด
แพทย์เขาหลงกินหอมทั้งเล็กใหญ่
ลคพวกไซมันมากไม่ยากเอย

แดงกวา

ใครใช้ครีมหาหน้าเมื่อคราวสาว
แต่พอแก่หน้าย่นหม่นจริงเลย
สู้เราเอาแดงกวามาผ่ำก่อน
พอคืนนอนล้างหน้าทาหน้าใส

สวยงามราวกับหุ่นแม่คุณเอ๋ย
ผิวหน้าเคยสวยสก็ทมกไป
แล้วทาตอนเช้านอนหน้าสก็ไส
หน้าแดงกวาพาให้ใสไฉไลเลย

ลูกกระเจียบแดง

ลูกแก่แก่แดงแจ้เอาแต่กลีบ
กลีบกระเจียบหนึ่งถ้วยด้วยพูนดี
เอาน้ำใส่สามเท่าเอาไปเคี่ยว
น้ำตาลทรายใส่ไปในน้ำพลัน
เหยาะเกลือห่อออว้อยเท่าแก๊กอั้ง
วิทย์บอกกล่าว ชาวควรวิน
ขอซื้อลูกกระเจียบ เหยียบหมื่นแสน
เราเอากลับตากแห้งแบ่งขายไป

ไม่ต้องรีบเอามาล้างอย่างนี้
ใส่หม้อที่สะอาดปราศจากมัน
สักประเคี้ยว กรองกากทิ้งกากนั้น
คูลี่สัน แสคสวย ช่วยนำกิน
ใส่น้ำแข็ง คั้นทุกวันนี้มันดี
พวกฝรั่งมายังถิ่นประเทศไทย
เขาชอบแทนเงินตราหามาให้
เหลือเก็บไว้คั้นแทนชา นำกินเอ๋ย

ผักบุง

ผักบุงนี้ช่างมีคุณค่านัก
กินทุกวันยิ่งดีมีมากมาย
แกงก็ได้ ต้มได้ หรือใช้ผัด
กินผักบุงทุกวันนั้นมันดี
คนตาและ ขอนแยะ กินผักบุง
ผักบุงมีอมไปในลำคลอง

และเป็นผักตามตลาดไม่ขาดขาย
น้อยศาลาย จะหาย กลายชาติ
สารพัด จัดทำ นำสุขี
ควงทานี้ แจ่มใส ไม่เชื่อลอง
ไม่ต้องยุ่งหายา มาสนอง
ไม่ขัดข้อง ชื่อหามากินเอ๋ย
ผ่องใส สุขธิอารีย์

พิมพ์ที่ ๑๐๐/๑๕-๑๖ ถนนเจริญวิทย์ คลองสาน กรุงเทพฯ นายอมร เข้มระสูทัศน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๖

โทร. ๖๖๐๐๘๙

